

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT ŚRODOWISKA, ROLNICTWA
I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

KSR-411401/08
Nr ewid. 152/2008/I/08/001/KSR

Informacja o wynikach kontroli doraźnej postępowania z organizmami genetycznie zmodyfikowanymi

Warszawa   grudzień   2008 r.

Misją: *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizją: *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

Informacja o wynikach kontroli doraźnej postępowania z organizmami genetycznie zmodyfikowanymi

---

Dyrektor Departamentu Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego:

Tadeusz Bachleda-Curuś

Zatwierdzam:

Marek Zająkała

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, dnia 30 grudnia 2008 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
00-950 Warszawa
tel./fax: 0-xxxx-22-825 44 81
www.nik.gov.pl

Spis treści

1. WPROWADZENIE	6
2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI.....	7
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	7
2.2. Synteza wyników kontroli	7
2.3. Uwagi końcowe i wnioski.....	9
3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	11
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych	11
3.1.1. Stan prawny.....	11
3.1.2. Uwarunkowania ekonomiczne i organizacyjne	12
3.1.3. Przygotowanie organizacyjne i kadrowe	17
3.1.4. Zezwolenia na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska.....	19
3.1.5. Dane dotyczące zakresu stosowania GMO w Polsce.....	21
3.1.6. Nadzór i kontrole.....	26
3.1.7. Upowszechnianie informacji.....	36
4. INFORMACJE DODATKOWE O PRZEPROWADZONEJ KONTROLI.....	38
4.1. Przygotowanie kontroli	38
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli	38
5. ZAŁĄCZNIKI	42
5.1. Wykaz jednostek, w których zasięgnięto informacji	42
5.2. Stan prawny dotyczący kontrolowanej działalności	43
5.3. Wykaz aktów prawnych dot. kontrolowanej działalności	52
5.4. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność	55
5.5. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli	56

Wykaz stosowanych skrótów:

BCH	- System wymiany informacji o bezpieczeństwie biologicznym ang. Biosafety Clearing - House
Dyrektywa 2001/18/WE	- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/18/WE z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie i uchylająca dyrektywę Rady 90/220/EWG (Dz.U.U.E. L 106. 17.04.2001, s. 1)
GIORIN	- Główny Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa
GIW	- Główny Inspektorat Weterynarii
GLW	- Główny Lekarz Weterynarii
GM	Genetycznie zmodyfikowane
GMO	- Organizm genetycznie zmodyfikowany ang. Genetically Modified Organism
GUS	- Główny Urząd Statystyczny
IERiGŻ	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
IH	- Inspekcja Handlowa
IHAR	- Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie
IJHARS	- Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
IOR	- Instytut Ochrony Roślin w Poznaniu
IOŚ	- Inspekcja Ochrony Środowiska
IW	- Inspekcja Weterynaryjna
MRiRW	- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
MŚ	- Ministerstwo Środowiska
PAN	- Polska Akademia Nauka
PIORIN	- Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa
PIP	- Państwowa Inspekcja Pracy
PIS	- Państwowa Inspekcja Sanitarna
PIW	- Państwowa Inspekcja Weterynaryjna
PZPK	- Polski Związek Producentów Kukurydzy
Rozporządzenie (WE) nr 1829/2003	- Rozporządzenie (WE) nr 1829/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 września 2003 r. w sprawie genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy (Dz. U. UE. L 268, 18.10.2003, s. 1)
Rozporządzenie (WE) nr 1830/2003	- Rozporządzenie (WE) nr 1830/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 września 2003 r. dotyczące możliwości śledzenia i etykietowania organizmów zmodyfikowanych genetycznie oraz możliwości śledzenia żywności i produktów paszowych wyprodukowanych z organizmów zmodyfikowanych genetycznie i zmieniające dyrektywę 2001/18/WE (Dz. U. UE. L 268, 18.10.2003, s. 24)
Rozporządzenie (WE) nr 1946/2003	- Rozporządzenie (WE) nr 1946/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie transgranicznego przemieszczania organizmów genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. UE. L 287, 05.11.2003, s. 1)

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1981/2006	- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1981/2006 z dnia 22 grudnia 2006 r. ustalające szczegółowe zasady wykonania przepisów art. 32 rozporządzenia (WE) nr 1829/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wspólnotowego laboratorium referencyjnego dla organizmów zmodyfikowanych genetycznie (Dz. U. UE. L 368, 23.12.2006, s. 99)
Rozporządzenie Komisji (WE) nr 65/2004	- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 65/2004 z dnia 14 stycznia 2004 r. ustanawiające system ustanawiania oraz przypisywania niepowtarzalnych identyfikatorów organizmom zmodyfikowanym genetycznie (Dz. U. UE. L 010, 16.01.2004, s. 5)
SC	- Służba Celna
Ugmo	- Ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 233)
Ustawa o paszach	- Ustawa z dnia 22 lipca 2006 r. o paszach (Dz. U. Nr 144, poz. 1045)
Ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia	- Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. Nr 171, poz. 1225)
Ustawa o nasiennictwie	- Ustawa z dnia 26 czerwca 2003 r. o nasiennictwie (Dz. U. z 2007 r. Nr 41, poz. 271)
WE	- Wspólnota Europejska
WIW	- Wojewódzki Inspektorat Weterynarii
WSA	- Wojewódzki Sąd Administracyjny
WTO	- Światowa Organizacja Handlu z siedzibą w Genewie ang. World Trade Organization

1. WPROWADZENIE

Temat kontroli	Postępowanie z organizmami genetycznie zmodyfikowanymi.
Numer kontroli	I/08/001.
Uzasadnienie podjęcia kontroli	Kontrola, podjęta została z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli, w związku z szeroko toczącą się dyskusją na temat upraw i stosowania GMO w Polsce oraz prośbą wiceprzewodniczącego Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi Parlamentu Europejskiego.
Cel kontroli	Celem kontroli była ocena realizacji wybranych zadań Ministra Środowiska oraz Inspekcji Weterynaryjnej, dotyczących organizmów genetycznie zmodyfikowanych (GMO), ze szczególnym uwzględnieniem nadzoru i kontroli nad ich stosowaniem i obrotem.

Kontrolę przeprowadził Departament Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego NIK, w okresie od 12 maja do 29 lipca 2008 r., w Ministerstwie Środowiska oraz Głównym Inspektoracie Weterynarii. Ponadto, w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, pobrano informacje w 11 jednostkach (Załącznik 5.1.).

Badaniami kontrolnymi objęto lata 2005-2007 oraz I połowę 2008 r.

---

¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701.

2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI

2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie zakres działań podejmowanych w sprawach dotyczących uwalniania do środowiska organizmów genetycznie zmodyfikowanych (GMO).

Obowiązujące przepisy prawa nie obejmowały całości zagadnień związanych z uwalnianiem do środowiska GMO. Nie opracowano strategii dla zapewnienia biologicznego bezpieczeństwa ludzi i środowiska naturalnego.

System nadzoru i kontroli nad uwolnionymi do środowiska oraz wprowadzonymi do obrotu GMO był niepełny i nieskuteczny.

Trwające już kilka lat prace legislacyjne, podejmowane w celu kompleksowego uregulowania postępowania z GMO, nie zostały zakończone.

2.2. Synteza wyników kontroli

1. Obowiązujące w kontrolowanym okresie przepisy prawa krajowego były nieprecyzyjne i nie regulowały wszystkich kwestii dotyczących GMO. Trwające od 2004 r. prace nad ustawą – *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych* nie zostały zakończone (str. 11).
2. Minister Środowiska nie sporządził, zgodnie z dyspozycją art. 10a ust. 1 *ugmo*, projektu *Krajowej strategii bezpieczeństwa biologicznego* oraz wynikającego z niej programu działań. Tym samym nie został utworzony system zabezpieczeń, w związku z uwalnianiem do środowiska i wprowadzaniem do obrotu GMO, co było w ocenie NIK działaniem nierzetelnym (str. 18).
3. Minister Środowiska - będąc organem właściwym w sprawach ochrony i kształtowania środowiska, racjonalnego wykorzystywania jego zasobów oraz w sprawach GMO - nie zlecał wykonania badań, które potwierdziłyby lub wykluczyły wpływ GMO na środowisko. W ocenie NIK było to postępowanie nierzetelne (str. 19).
4. Brak było kompleksowych danych o występowaniu GMO w środowisku i obrocie nimi na terenie kraju, co uniemożliwiało sprawowanie rzetelnego nadzoru i kontroli nad uwalnianymi GMO oraz wypełnianie przez Ministra Środowiska obowiązku wynikającego z art. 10 pkt 4 *ugmo*, tj. koordynację gromadzenia i wymiany informacji dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa ludzi i środowiska w zakresie GMO (str. 21).
5. Uprawa roślin GM mogła być prowadzona bez ograniczeń, zezwoleń i zabezpieczeń chroniących przed niekontrolowanym ich rozprzestrzenieniem (str. 11 i str. 22-25):
  - Obowiązujące przepisy nie regulowały spraw związanych z uprawą roślin GM (str. 22).
  - Nie utworzono rejestru upraw GM, zgodnie z art. 31 ust. 3 lit. b *dyrektywy 2001/18/WE* (str. 22).

- Nie określono zasad zapewniających bezpieczne dla środowiska funkcjonowanie upraw GMO w systemie rolniczym - koegzystencji z uprawami tradycyjnymi i ekologicznymi, o czym traktuje art. 26a ww. *dyrektywy 2001/18/WE* oraz *zalecenie nr 2003/556/WE Komisji Europejskiej z dnia 23 lipca 2003 r. w sprawie wskazówek dotyczących opracowania krajowych strategii i najlepszych praktyk zapewniających koegzystencję upraw zmodyfikowanych genetycznie z uprawami tradycyjnymi i ekologicznymi*² (str. 24).
6. System nadzoru i kontroli nad przestrzeganiem przepisów o organizmach genetycznie zmodyfikowanych był niepełny i nieskuteczny (str. 26):
- Kompetencje i zadania poszczególnych organów oraz służb wyznaczonych przez *ugmo* do kontroli przestrzegania przepisów o GMO nie zostały sprecyzowane (str. 26).
  - Kontrole przestrzegania przepisów o GMO przeprowadzało 6 inspekcji spośród 8 wyznaczonych przez *ugmo*. Inspekcje planowały i wykonywały zadania wynikające z ich właściwości oraz *rozporządzeń (WE) nr 1829/2003, 1830/2003 i 1946/2003* (str. 28).
  - Zadania służby celnej w odniesieniu do kontroli GMO nie zostały sprecyzowane w żadnym akcie prawnym (str. 30).
  - Żadna z inspekcji nie posiadała uprawnień do nadzoru nad uprawami GMO, jak też ich monitorowania, do czego zobowiązuje *dyrektywa 2001/18/WE* (str. 30).
  - Minister Środowiska, pomimo obowiązku określonego w art. 10 pkt 3 *ugmo*, nie podejmował działań w celu koordynowania kontroli dotyczących postępowania z GMO (str. 26).
  - Nadzór Inspekcji Weterynaryjnej sprawowany był nierzetelnie. Inspekcja nie realizowała w pełni planów urzędowych kontroli podmiotów działających na rynku pasz i badań laboratoryjnych na obecność GMO w paszach. Niewłaściwe prowadzenie dokumentacji i sprawozdawczości skutkowało brakiem rzetelnych informacji dotyczących liczby i wyników urzędowych kontroli pasz pod kątem obecności GMO (str. 32).
  - Główny Lekarz Weterynarii nie sprawdzał prawidłowości wykonywanych przez wojewódzkich i powiatowych lekarzy weterynarii zadań w zakresie sprawowania nadzoru nad wytwarzaniem, obrotem i stosowaniem pasz zawierających GMO (str. 33).
  - Niewystarczający był nadzór nad przestrzeganiem warunków, określonych w wydanych przez Ministra Środowiska decyzjach wyrażających zgodę na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska. Nie przeprowadzano kontroli przestrzegania postanowień tych decyzji. Nie podejmowano też skutecznych działań w celu egzekwowania, od użytkowników GMO, dokumentów określonych w decyzjach. Podejmowane przez Ministra Środowiska działania w celu kontroli przestrzegania warunków określonych w decyzjach okazały się nieskuteczne. W konsekwencji, nie dokonano oceny

---

² Dz. U. UE. L. 189 z 29.07.2003, s. 36.

zastosowanych przez użytkowników GMO zabezpieczeń przed niekontrolowanym uwolnieniem GMO do środowiska (str. 27).

7. W wyniku kontroli przeprowadzanych przez poszczególne inspekcje, nieprawidłowości w zakresie występowania oraz oznakowania produktów zawierających GMO stwierdzano w odniesieniu do niewielkiej części badanych towarów.
Inspekcja Weterynaryjna, na 18 stwierdzonych naruszeń prawa, określonych art. 53 ust.1 pkt 9 *ustawy o paszach*, tylko w 1 przypadku nałożyła mandat karny (str. 31).
8. Niepełny był zakres udostępniania informacji o GMO:
  - Minister Środowiska wdrożył system wymiany informacji o bezpieczeństwie biologicznym, zgodnie z dyspozycją art. 20 Protokołu Kartageńskiego³. Na stronie internetowej Ministerstwa Środowiska zamieszczono m.in. podstawowe przepisy prawne, rejestry GMO⁴, aktualną listę produktów wprowadzonych do obrotu na terenie Unii Europejskiej, na podstawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/18/WE.
  - W kraju brak było dostępnych informacji o paszach GMO. Informacji takich nie upubliczniano zarówno na stronach internetowych Ministerstwa Środowiska jak i Głównego Inspektoratu Weterynarii. Ponadto na stronach GIW, pomimo stosownej instrukcji GLW, nie informowano o stwierdzonych przypadkach niewłaściwego znakowania pasz zawierających GMO (str. 36).
9. Pomimo obowiązku wynikającego z art. 15 ust. 8 *ugmo*, Minister Środowiska nie ogłosił w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym, wykazu laboratoriów referencyjnych, a także innych laboratoriów wykonujących zadania z zakresu kontroli GMO, z wyszczególnieniem zakresu badań wykonywanych przez te laboratoria (str. 35).

2.3. Uwagi końcowe i wnioski

Wiele spośród stwierdzonych w wyniku kontroli nieprawidłowości było ze sobą ściśle powiązanych. Główną przyczyną utrudniającą prawidłowe postępowanie w sprawach GMO był brak właściwych regulacji prawnych. Prace nad tworzeniem nowych przepisów trwające już kilka lat, według szacunków Ministra Środowiska nie zostaną szybko zakończone. W piśmie z dnia 10 października 2008 r., Minister Środowiska poinformował bowiem, że zgodnie z przyjętym harmonogramem, projekt ustawy zostanie skierowany na posiedzenie Rady Ministrów w grudniu 2008 r. Po przyjęciu projektu przez Radę Ministrów rozpoczną się prace parlamentarne i według szacunków Ministra Środowiska - wdrożenie przepisów nowej ustawy wraz z rozporządzeniami wykonawczymi zajmie ok. 2 lat, a wdrożenie systemu kontrolnego nastąpi w okresie 2-letnim, po wejściu w życie nowej ustawy o GMO.

---

³ Dz. U. z 2004 r. Nr 216, poz. 2201.

⁴ Rejestry GMO zawierają zgody i zezwolenia Ministra Środowiska dotyczące: zamkniętego użycia, zamierzonego uwolnienia do środowiska w celach eksperymentalnych, wprowadzania do obrotu oraz wywozu za granicę i tranzytu produktów GMO.

Wobec tak przedstawionej perspektywy, poza koniecznym przyśpieszeniem prac nad nowymi przepisami o GMO, niezbędne jest - zdaniem NIK - podjęcie przez Ministra Środowiska doraźnych działań, do czasu ustanowienia nowych regulacji prawnych, w celu zapewnienia bezpieczeństwa biologicznego, w tym:

1. Koordynowania kontroli dotyczących uwolnionych do środowiska i wprowadzonych do obrotu GMO.
2. Określenia i upowszechnienie zasad współistnienia upraw GMO, konwencjonalnych i ekologicznych.
3. Gromadzenia i szerokiego upowszechniania danych o występowaniu GMO w środowisku i obrocie na terenie kraju, w tym prowadzenia ewidencji upraw GMO.
4. Prowadzenia, w ramach nadzoru nad uwolnieniem GMO do środowiska, badań dotyczących wpływu tych organizmów na środowisko i poszczególne elementy biocenozy.

3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

3.1.1. Stan prawny

Obowiązujące w kontrolowanym okresie krajowe przepisy prawa były nieprecyzyjne i nie regulowały wszystkich kwestii wynikających z *dyrektywy 2001/18/WE*.

Podstawowym aktem prawa krajowego regulującym w kontrolowanym okresie sprawy GMO była *ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych*⁵ - zwana dalej *ugmo*. Zgodnie z art. 2 ust. 2 *ugmo* w sprawach dotyczących żywności i środków farmaceutycznych stosuje się przepisy o bezpieczeństwie żywności i żywienia i przepisy o środkach farmaceutycznych, o ile nie są sprzeczne z jej przepisami.

W myśl art. 9 *ugmo*, Minister Środowiska był organem właściwym do spraw GMO. *Ugmo* nie zawierała odniesienia do kompetencji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministra Zdrowia, które zostały określone w art. 22 ust. 1 i art. 33 ust. 1 pkt 6 *ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej*⁶. *Ugmo* nie precyzowała zadań poszczególnych organów odpowiedzialnych za GMO, oraz zakresu obowiązków spoczywających na każdej z 8 służb wyznaczonych do kontroli przestrzegania jej przepisów.

Ugmo nie zawierała odniesień do realizacji podstawowych obowiązków dotyczących stosowania GMO, określonych *rozporządzeniami (WE): nr 1829/2003, nr 1830/2003 i nr 1946/2003*. Kwestie dotyczące realizacji ww. rozporządzeń zawierała *ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia oraz ustawa o paszach*.

W żadnym z krajowych przepisów nie zawarto regulacji dotyczących upraw GMO. Brak było obowiązku prowadzenia rejestrów takich upraw (art. 31 ust. 3 lit. b *dyrektywy 2001/18/WE*) oraz sposobu i zakresu monitorowania ich wpływu na środowisko naturalne. Nie określono także zasad koegzystencji upraw GMO z uprawami konwencjonalnymi oraz ekologicznymi, co byłoby zgodne z *zaleceniami Komisji 2003/556/WE z dnia 23 lipca 2003 r. w sprawie wskazówek dotyczących opracowania krajowych strategii i najlepszych praktyk zapewniających koegzystencję upraw zmodyfikowanych genetycznie z uprawami tradycyjnymi i ekologicznymi*⁷.

---

⁵ Dz.U. z 2007 r. Nr 36, poz. 233.

⁶ Dz.U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437.

⁷ Dz.U. UE. L. 189 z 29.07.2003, s. 36.

Szczegółowa charakterystyka obowiązującego w kontrolowanym okresie stanu prawnego przedstawiona została w Załączniku 5.2.

Jak stwierdzono w toku kontroli, rozpoczęte w grudniu 2004 r. prace nad nową *ustawą – Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych* nie zostały zakończone.

3.1.2. Uwarunkowania ekonomiczne i organizacyjne

Szybki rozwój biotechnologii sprawił, że organizmy genetycznie zmodyfikowane lub produkty je zawierające są z roku na rok powszechniej wykorzystywane. Coraz częstsze i bardziej zagorzałe stają się też dyskusje zwolenników i przeciwników stosowania GMO⁸. Zwolennicy kładą nacisk na potencjalne korzyści płynące z użytkowania GMO, takie jak:

- możliwość produkcji nowych, tańszych i skuteczniejszych leków czy szczepionek;
- uprawa roślin odpornych na szkodniki, herbicydy i złe warunki atmosferyczne, co zwiększa opłacalność produkcji i areał upraw;
- poprawa walorów smakowych i zwiększenie zawartości składników odżywczych roślin.

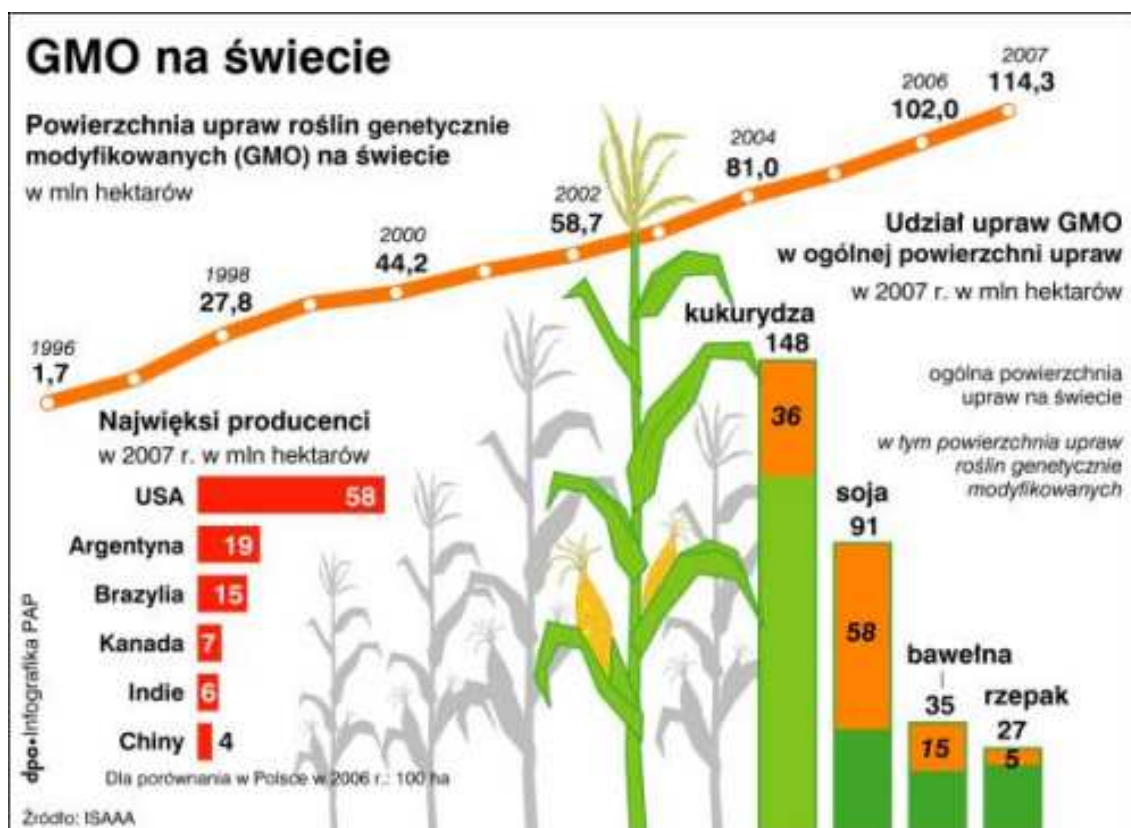
Przeciwnicy podkreślają, że:

- brak jest jednoznacznych wyników badań potwierdzających nieszkodliwość produktów GMO na zdrowie ludzi;
- brak jest informacji o możliwych interakcjach pomiędzy organizmami GMO a naturalnymi;
- istnieje obawa, że niekontrolowane rozprzestrzenienie modyfikacji spowoduje powstanie nowych, niezwykle ekspansywnych form i gatunków, które zagrażać będą różnorodności biologicznej;
- zwiększy się tempo zanikania tradycyjnych dla danego regionu odmian;
- uprawa roślin genetycznie zmodyfikowanych ogranicza swobodę wyboru producenta nasion i środków ochrony roślin;
- istnieją wątpliwości natury etycznej.

Pomimo trwających dyskusji i istniejących wątpliwości uprawa i stosowanie GMO w rolnictwie zwiększa się.

---

⁸ Materiały informacyjne i artykuły polemiczne dostępne są m.in. na stronach internetowych: www.mos.gov.pl; www.ekoportal.pl; www.biotechnolog.pl; www.polska-wolna-od-gmo.org; www.ppr.pl

Według danych zawartych w raporcie ISAAA (International Service for the Acquisition of Agri-biotech Applications), powierzchnia upraw transgenicznych na świecie wzrosła w 2007 r. o ponad 12% do 114,3 milionów hektarów. Produkcję roślin zmodyfikowanych genetycznie prowadziły 22 kraje. Największym producentem genetycznie zmodyfikowanych roślin pozostawały Stany Zjednoczone (ponad połowa światowej powierzchni upraw GMO), a także Argentyna, Brazylia, Kanada, Indie i Chiny.

W krajach europejskich, poza nielicznymi wyjątkami (uprawy kukurydzy MON 810 w Hiszpanii) nie uprawiało się GMO, głównie dzięki moratorium wprowadzonemu w 1998 roku. Unijne prawo od 2002 r. zezwalało natomiast na sprzedaż niektórych produktów GMO, przeznaczanych głównie na paszę. Moratorium wygasło w 2004 r. i nie zostało wprowadzone ponownie. Jedną z przyczyn było przegranie przez KE w 2004 r. pierwszej sprawy przeciwko unijnemu moratorium wniesionej przez USA, Kanadę i Argentynę do WTO.

Komisja Europejska dopuszcza na rynek wspólnotowy coraz więcej transgenicznych odmian roślin zarówno do przetwórstwa jak i uprawy. Na przykład we Wspólnotowym Katalogu Nasion jest już 31 odmian zmodyfikowanej kukurydzy.

Uprawa i stosowanie GMO nie znajduje jednak akceptacji licznych grup społecznych w poszczególnych krajach. W Szwajcarii, w związku z wynikiem referendum z 27 listopada 2005 r., podczas którego głosujący wypowiedzieli się za wprowadzeniem pięcioletniego moratorium na GMO w rolnictwie, zakazano upraw. W krajach UE wprowadzenie zakazu jest bardzo trudne, ze względu na istniejące

uregulowania prawne. Zgodnie z procedurą określoną w *dyrektywie 2001/18/WE*, (art. 23) wprowadzenie przez Państwo Członkowskie tymczasowego ograniczenia lub zakazu stosowania i/lub sprzedaży GMO, na swoim terenie, jest możliwe gdy ma uzasadnione powody, by sądzić, iż dany produkt GMO może powodować powstanie zagrożenia dla ludzi lub środowiska. Komisja Europejska konsekwentnie ostrzega państwa członkowskie o konieczności respektowania tej zasady.

Do chwili obecnej żadne z państw członkowskich nie przedstawiło danych potwierdzających szkodliwość GMO dla ludzi lub środowiska. Podejmowane są jednak kroki aby nie dopuścić do prowadzenia upraw GMO na swoim terenie. Spośród krajów należących do UE działania w celu wprowadzenia zakazu upraw GMO (przynajmniej na części terytorium) podejmują np. Austria, Francja, Niemcy, Słowenia, Włochy i Polska.

W Ramowym Stanowisku Rządu dotyczącym organizmów genetycznie zmodyfikowanych, sformułowanym w 2006 r., stwierdzono m.in., że: „Rząd Polski dopuszcza prowadzenie zamkniętego użycia GMO zgodnie z warunkami określonymi w przepisach prawa oraz możliwość importu żywności genetycznie zmodyfikowanej (GM) pod warunkiem wyraźnego jej znakowania i bez dalszej możliwości przetwarzania w Polsce. Rząd Polski opowiada się przeciwko: prowadzeniu zamierzonego uwolnienia GMO do środowiska w celach doświadczalnych, wprowadzaniu do obrotu produktów GM dopuszczanych na podstawie *dyrektywy 2001/18/WE*, wprowadzaniu do obrotu pasz GM, prowadzaniu upraw genetycznie modyfikowanej kukurydzy, rzepaku, buraka cukrowego, ziemniaka i soi”.

Konsekwentnie do powyższego stanowiska, *ustawą z dnia 26 czerwca 2003 r. o nasiennictwie*⁹ starano się wprowadzić zakaz upraw GMO, a *ustawą z dnia 22 lipca 2006 r. o paszach*¹⁰ zakaz stosowania pasz z GMO. Przygotowane przepisy spotkały się z zastrzeżeniami KE, która wskazała na ich niezgodność z przepisami UE. Produkt dopuszczony do obrotu na terenie jednego państwa członkowskiego UE, zgodnie z procedurą określoną w *dyrektywie 2001/18/WE*, traktuje się bowiem jako dopuszczony do obrotu w pozostałych państwach członkowskich. Ponadto do 2012 roku obowiązują w Polsce wydane w 2002 r., decyzje Ministra Środowiska zezwalające na wprowadzenie do obrotu (głównie jako komponentu paszowego) soi i kukurydzy modyfikowanej genetycznie, co zostało uwzględnione w *ustawie z dnia 26 czerwca 2008 r. o zmianie ustawy o paszach*¹¹. Sprawa upraw ma zostać uregulowana w przygotowywanej ustawie - Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych.

Zdaniem Ministra Środowiska „mamy nadmiar żywności i nie ma powodów wchodzenia w tak niepewny eksperyment, którego skutków dla człowieka i środowiska nikt jeszcze w tej chwili nie jest w stanie przewidzieć”. Ponadto ze względu na rozdrobnienie polskiego rolnictwa, zachowanie adekwatnej izolacji przestrzennej

---

⁹ Dz. U. z 2007 r. Nr 41, poz. 271.

¹⁰ Dz. U. Nr 144, poz. 1045.

¹¹ Dz. U. Nr 144, poz. 899.

między uprawami GMO i tradycyjnymi jest niemożliwe. Rozwiązanie powyższej kwestii upatrywane jest w umożliwieniu tworzenia, w skali lokalnej, tzw. stref wolnych od GMO.

Za rozpowszechnianiem upraw i stosowania roślin transgenicznych opowiada się przede wszystkim grupa producentów rolnych. Opowiadają się oni za zrównaniem ich praw z zagranicznymi producentami poprzez umożliwienie prowadzenia upraw oraz stosowanie w żywieniu zwierząt GMO. Zdaniem członków Mazowieckiej Izby Rolniczej, izolacja rolnictwa polskiego przed GMO może spowodować m.in. niedobory wysokobiałkowych komponentów paszowych pochodzenia krajowego, a w produkcji roślinnej dalszy wzrost zużycia kosztownych pestycydów, co jest toksyczne dla środowiska i stosujących je rolników oraz wymaga większego zużycia wody i paliw, zwiększając tym samym koszty produkcji. Komponentów białkowych opartych o GMO nie można zastąpić krajowymi produktami z powodu innego składu aminokwasów, co pogorszy jakość mięsa zwłaszcza drobiowego. Zagraniczne komponenty paszowe oparte na organizmach GMO z uwarunkowaną odpornością na szkodniki i choroby będą tańsze od krajowych. Śruta sojowa, która w 85% pochodzi z nasion GMO, jest zdaniem ekspertów w praktyce, nie do zastąpienia w żywieniu zwierząt. Według szacunków Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, zakaz stosowania śruty sojowej z soi GMO obniży opłacalność produkcji o 30%, co w konsekwencji spowoduje wzrost cen drobiu o 40-50%, a mięsa wieprzowego o 15-20%.

W przedłożonej w lipcu 2008 r. przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi pod obrady Sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi „Informacji na temat skutków zakazu stosowania pasz genetycznie zmodyfikowanych dla gospodarstw rolnych” stwierdzono, że:

- około 90-95% śruty sojowej dostępnej na krajowym rynku stanowi śruta GM. Wprowadzenie zakazu jej stosowania spowodowałoby drastyczny deficyt białka paszowego w kraju i pogorszenie konkurencyjności krajowej produkcji zwierzęcej;
- światowe zasoby śruty niezmodyfikowanej genetycznie systematycznie maleją, a jej cena jest ponad 30% wyższa;
- obecnie polska nie ma możliwości zastąpienia śruty sojowej innymi alternatywnymi produktami pochodzenia krajowego, nie modyfikowanymi genetycznie. Substytucja GMO tradycyjnymi komponentami paszowymi jest trudna do przeprowadzenia ze względu na niską podaż krajowych surowców wysokobiałkowych (śruty rzepakowej, grochu łubinu i bobiku);
- wycofanie śruty sojowej GMO oznacza dla polskich konsumentów i producentów żywności wzrost cen pasz oraz mięsa i jego przetworów (głównie drobiu), spadek opłacalności produkcji, wyraźną utratę konkurencyjności w tej dziedzinie wewnątrz Unii, spadek eksportu, zagrożenia zwiększonym przywozem żywności z innych krajów, pogorszenie sytuacji tej części konsumentów dla których cena ma kluczowe znaczenie.

Według informacji prasowych „Genetycznie modyfikowana kukurydza robi furorę w Polsce”¹² i powierzchnia upraw zmodyfikowanej żywności w naszym kraju wzrosła dziesięciokrotnie. Rolnicy kupują nasiona kukurydzy GMO za granicą, ze względu na zakaz sprzedaży genetycznie modyfikowanego materiału siewnego, który od dwóch lat obowiązuje w Polsce.

Brak jest szacunków dotyczących ekonomicznych aspektów prowadzenia upraw GMO zarówno w skali pojedynczego gospodarstwa jak i w skali kraju. Biorąc pod uwagę wymagania jakie powinny być spełnione przy prowadzeniu upraw GMO¹³ (zapewnienie izolacji przestrzennej w uprawie, oddzielanie ziarna roślin GMO podczas siewu i zbiorów, czyszczenie maszyn, oddzielne przechowywanie i transportowanie, etykietowanie, odszkodowania w celu pokrycia ewentualnych strat rolników konwencjonalnych i ekologicznych) wydaje się, że koszty ponoszone przez rolników mogą być wyższe od spodziewanych i przewyższą oszczędności wynikające z zakupu tańszych nasion i mniejszej ilości zużywanych środków ochrony roślin. W skali kraju koszty wprowadzenia upraw GMO to przede wszystkim ograniczenie powierzchni upraw tradycyjnych i ekologicznych. Odporne na owady odmiany wywołują spadek liczebności ich naturalnych wrogów, co skutkować będzie wzrostem liczebności szkodników na uprawach konwencjonalnych i koniecznością stosowania większej ilości pestycydów. Konieczne będzie znaczne zwiększenie nadzoru państwowych służb nad produkcją i przetwarzaniem GMO. Wskutek krzyżowania powstać mogą organizmy o niepożądanych cechach. Trudno oszacować koszty ich usunięcia co może być nawet niemożliwe.

W sformułowanym 28 stycznia 2008 r. Stanowisku Komitetu Ochrony Przyrody PAN w sprawie uprawiania w Polsce roślin genetycznie zmodyfikowanych (GM), które przekazane zostało wszystkim najwyższym organom władz w Polsce, stwierdzono m.in., że władze UE jawnie naruszają jedną z głównych zasad prawnych Unii Europejskiej, zasadę przezorności. Wdrażanie nowych technologii nie następuje bowiem po wykluczeniu wszelkich możliwości wystąpienia negatywnych skutków zdrowotnych, ekologicznych i ekonomicznych. Komitet Ochrony Przyrody PAN, w oparciu o przedstawione fakty wnioskował m.in. o:

- wprowadzenie wieloletniego (co najmniej 15-letniego) moratorium na uprawy GMO, dającego czas na wykonanie niezbędnych, wnikliwych badań oraz dokonanie niezależnych ocen ekologicznych i zdrowotnych;
- podjęcie jak najszybciej, niezależnych od biotechnologicznych koncernów, badań ekologicznych i zdrowotnych skutków uwalniania GMO do środowiska; sam brak wsparcia władz Polski dla takich badań zmniejsza poważnie szanse uzyskania wiarygodnych wyników;

---

¹² „Rzeczpospolita” 15.09.2008 r.

¹³ Zalecenie Komisji nr 2003/556/WE w sprawie wskazówek dotyczących opracowania krajowych strategii i najlepszych praktyk zapewniających koegzystencję upraw zmodyfikowanych genetycznie z uprawami tradycyjnymi i ekologicznymi. (Dz. U. UE. L. 189 z 29.07.2003, s. 36).

- wstrzymanie prezentacji w środkach masowego przekazu reklam propagujących zasadność wprowadzenia GMO do czasu uzyskania jednoznacznych, opartych o krajowe wyniki badań, opinii środowisk naukowych;
- przeanalizowanie skutków społecznych i gospodarczych (w tym finansowych) oraz wpływu na bezpieczeństwo żywnościowe Polski wprowadzenia GMO, takich jak:
  - uzależnienie polskiego rolnictwa od dostaw nasion przez zagranicznych monopolistów,
  - wyeliminowanie drobnych producentów rolnych,
  - wystąpienie nieprzewidzianych a szkodliwych następstw uprawy GMO i uwolnienie do środowiska nowych kombinacji genetycznych,
- przeprowadzenie niezależnej akcji informacyjnej na temat bieżących problemów w rolnictwie i leśnictwie związanych z polityką uprawy roślin genetycznie modyfikowanych.

Pogodzenie punktu widzenia producentów uwzględniając zasadę ostrożności w odniesieniu do środowiska i zdrowia ludzkiego jest niezwykle trudne.

Zgodnie z przyjętym 18 listopada 2008 r. przez Radę Ministrów nowym „Ramowym stanowisku Rządu RP dotyczącym organizmów genetycznie zmodyfikowanych”, Rząd Polski będzie konsekwentnie dążyć by Polska uzyskała status „krajów wolnych od GMO”, ale mając na względzie obowiązki wynikające z członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej będzie przestrzegał obowiązującego prawa UE. Rząd dopuszcza prowadzenie prac zamkniętego użycia GMO a także chce prowadzenia badań (przez jednostki naukowe i szkoły wyższe), nad określeniem wpływu GMO na środowisko w Polsce. Rząd jest jednak przeciwny wprowadzaniu do obrotu GMO jako produktów lub w produktach. Opowiada się także przeciw wprowadzaniu do obrotu, z możliwością uprawy, roślin genetycznie zmodyfikowanych. W tych sprawach rząd na forum Unii Europejskiej będzie wyrażał stanowisko negatywne, deklarując jednocześnie przestrzeganie prawa unijnego.

3.1.3. Przygotowanie organizacyjne i kadrowe

Zgodnie z art. 8 lit. g *Konwencji o różnorodności biologicznej*¹⁴ sporządzonej w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. i ratyfikowanej przez Polskę w 1996 r., każda ze stron, w miarę możliwości i potrzeb ustanawia lub utrzymuje środki umożliwiające regulowanie, zarządzanie lub kontrolę ryzyka związanego z użytkowaniem i uwalnianiem żywych, zmodyfikowanych biotechnologicznie organizmów, które mogą negatywnie oddziaływać na środowisko i wpływać na ochronę oraz zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej, biorąc także pod uwagę zagrożenia dla ludzkiego zdrowia.

---

¹⁴ Dz. U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532.

Funkcje te mogłyby spełniać *Krajowa strategia bezpieczeństwa biologicznego* wraz z wynikającym z niej programem działań. Do sporządzenia projektu ww. dokumentu zobowiązuje Ministra Środowiska art. 10a ust.1 *ugmo*.

W kontrolowanym okresie *Krajowa strategia bezpieczeństwa biologicznego* wraz z programem działań nie została opracowana i zatwierdzona zgodnie z przepisami *ugmo*. Projekt takiej strategii został opracowany w maju 2005 r., nie zawierał jednak wymaganego ustawą programu działań i nie został skierowany pod obrady Rady Ministrów, w myśl art.10a ust. 2 *ugmo*. Prace nad programem zostały wstrzymane w związku z przygotowaniem nowej ustawy – *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych*.

Tym samym nie zostały określone działania i zasady jakie wdrożyć winni właściwi ministrowie (wg ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej¹⁵ - Minister Środowiska, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Minister Zdrowia). Brak było formalnie określonych ram współpracy pomiędzy kompetentnymi w sprawie GMO organami. Współpraca taka realizowana była w trybie roboczym. Minister Środowiska, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Główny Inspektor Sanitarny współpracowali przy sporządzaniu instrukcji i stanowisk prezentowanych przez przedstawicieli Polski na forum Unii Europejskiej. Minister Środowiska współpracował również z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w zakresie przygotowania Stanowiska Rządu RP dotyczącego decyzji Rady zezwalającej na wprowadzenie do obrotu żywności i paszy wyprodukowanej z genetycznie zmodyfikowanego buraka cukrowego H 7-1, wspólnego stanowiska w sprawie uprawy na terenie Polski genetycznie zmodyfikowanej kukurydzy MON 810 oraz przy opracowaniu projektu ustawy *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych*.

W Ministerstwie Środowiska, realizacją zadań wynikających z przepisów *ugmo* zajmował się Zespół ds. Organizmów Genetycznie Zmodyfikowanych (Zespół ds. GMO), w którym zatrudnionych było do dnia 14 października 2004 r. – 4 pracowników merytorycznych a od 15 października 2004 r. – 3 pracowników. Zakresy czynności pracowników Zespołu nie obejmowały jednak całości uprawnień i obowiązków spoczywających na Ministrze Środowiska, a w tym: sprawowania nadzoru oraz kontroli przestrzegania przepisów ustawy, zgodnie z art. 11 ust. 1 *ugmo* oraz koordynowania kontroli i monitorowania działalności regulowanej ustawą, o czym mówi art. 10 pkt 3 *ugmo*.

Zgodnie z przepisami *ugmo* nadzór nad przestrzeganiem przepisów ustawy, poza Ministrem Środowiska, sprawuje 7 Inspekcji oraz organy administracji celnej, w zakresie objętym swoją właściwością.

Kontrola przeprowadzona w Głównym Inspektoracie Weterynarii wykazała, że w Inspekcji Weterynaryjnej były niedobory kadrowe i występowała duża rotacja kadr.

Informacje uzyskane z pozostałych służb wskazywały na ich wystarczające zaplecze kadrowe i techniczne dla wykonywania kontroli przestrzegania przepisów dotyczących GMO. Cztery z inspekcji (PIS, IJHARS, IW, PIORiN) posiadały własne, specjalistyczne laboratoria mogące przeprowadzać analizy ilościowe i jakościowe GMO.

---

¹⁵ Dz. U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437.

Działania poszczególnych inspekcji omówione zostaną w dalszej części niniejszej Informacji.

Na podstawie art. 12 ust. 2 *ugmo*, Minister Środowiska powoływał członków Komisji do spraw GMO, będącej jego organem opiniodawczo-doradczym. Komisja ta w badanym okresie podjęła 248 uchwał dotyczących opiniowania wniosków w sprawach wydawania zgody na zamknięte użycie GMO i zamierzone uwolnienie do środowiska w celach eksperymentalnych wraz z propozycją określonego rozstrzygnięcia w decyzji Ministra Środowiska.

W wyniku kontroli stwierdzono, że Minister Środowiska jako organ właściwy w sprawach ochrony i kształtowania środowiska oraz w sprawach GMO, nie zlecał wykonania badań, które potwierdziłyby lub wykluczyły wpływ GMO na środowisko. W ocenie NIK, szczególnie w obliczu toczącej się w kraju oraz na forum UE dyskusji, było to działanie nierzetelne.

Zgodnie z *dyrektywą 2001/18/WE*, Państwa Członkowskie powinny zapewnić prowadzenie systematycznych i niezależnych badań nad potencjalnymi zagrożeniami związanymi z zamierzonym uwolnieniem lub wprowadzeniem GMO do obrotu.

Dopiero w 2008 r., Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego rozstrzygnął konkurs na projekt badawczy nt. „*Środowisko i ekonomiczne aspekty dopuszczania upraw roślin genetycznie zmodyfikowanych w Polsce*”, a Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zlecił jednostkom badawczo-rozwojowym przeprowadzenie wieloletniego programu badawczego nt. „*Biologiczne, środowiskowe i technologiczne uwarunkowania rozwoju produkcji zwierzęcej*”¹⁶.

3.1.4. Zezwolenia na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska

W latach 2004-2008 Minister Środowiska wydawał zezwolenia na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska, jedynie w odniesieniu do prac eksperymentalnych. Uwolnienie do środowiska w celu uprawy, należało zdaniem Ministra Środowiska do kompetencji Ministra właściwego do spraw rolnictwa, co omówione zostanie w dalszej treści niniejszej Informacji. Ponadto zgodnie ze stanowiskiem KE, podzielanym przez Ministra Środowiska, prowadzenie prac doświadczalnych z odmianami transgenicznymi, które są produktami genetycznie zmodyfikowanymi dopuszczonymi do obrotu we Wspólnocie na podstawie części C *dyrektywy 2001/18/WE*, z przeznaczeniem na uprawę, nie wymagało uzyskania dodatkowych decyzji dotyczących zamierzonego uwolnienia do środowiska w celach doświadczalnych, zgodnie z częścią B ww. *dyrektywy*. Do produktów takich należy np. kukurydza MON 810. Zezwolenia wymagają natomiast przeprowadzenie badań terenowych odmian, które nie zostały jeszcze dopuszczone do obrotu lub są dopuszczone do obrotu z wykluczeniem możliwości uprawy. Do tej grupy należy większość dopuszczonych odmian do obrotu na terenie WE, w tym kukurydza NK 603 i kukurydza 1507.

---

¹⁶ Protokół z posiedzenia Sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi w dniu 3 września 2008 r.

W kontrolowanym okresie do Ministerstwa Środowiska wpłynęło 15 wniosków w sprawie zamierzonego uwolnienia GMO do środowiska w celach innych niż wprowadzenie do obrotu. Wnioski dotyczyły genetycznie zmodyfikowanych roślin: kukurydzy, pszenżyta, ogórka, lnu i ziemniaka. W wyniku ich rozpatrzenia wydano 5 decyzji wyrażających zgodę na zamierzone uwolnienie do środowiska w celach eksperymentalnych (kukurydzy NK 603, kukurydzy 1507, lnu i ziemniaka - 2 decyzje) oraz 1 decyzję odmawiającą zezwolenia na uwolnienie kukurydzy NK 603. Ponadto 5 wniosków pozostało bez rozpatrzenia, a 4 sprawy były w toku.

W myśl art. 24 *ugmo*, zgodę na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska wydaje się w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania wniosku. Jednak w określonych art. 23 ust. 2 pkt 1 i 2 przypadkach (wezwania do uzupełnienia, w wyznaczonym terminie, brakującej dokumentacji, żądania przedłożenia dodatkowych informacji niezbędnych dla wszechstronnego rozpatrzenia sprawy), bieg terminu zawiesza się. W kontrolowanym okresie czas oczekiwania na wydanie zgody, na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska (od dnia złożenia wniosku do wydania decyzji przez Ministra Środowiska), wynosił od 15 do 20 miesięcy. Przedłużenie procesu wydania przez Ministra Środowiska decyzji spowodowane było koniecznością uzupełnienia wniosków oraz dostarczeniem brakującej dokumentacji, zgodnie z art. 23 *ugmo*.

Wszystkie decyzje zezwalające na uwolnienie do środowiska GMO wydane były w latach 2004 – 2005, tj. w okresie przed sformułowaniem Ramowego Stanowiska Rządu RP dotyczącego GMO.

Decyzja w sprawie odmowy (z dnia 10 kwietnia 2007 r.) dotyczyła wniosku Monsanto Polska Sp. z o.o. na zamierzone uwolnienie do środowiska kukurydzy NK 603 w celu przeprowadzania badań rejestracyjnych herbicydu Roundup Ready® 360 SL, wydana została po 42 dniach. Wnioskodawca zwrócił się jednak o ponowne rozpatrzenie sprawy, a po utrzymaniu przez Ministra decyzji w mocy zaskarżył ją do WSA. Sąd uchylił obie decyzje wskazując na naruszenie przepisów Kpa. W kolejnych decyzjach z dnia 16 kwietnia 2008 r. i 23 czerwca 2008 r. Minister Środowiska ponownie odmówił wyrażenia zgody na przeprowadzenie ww. badań. W uzasadnieniu decyzji stwierdzono m.in., że brak jest wystarczających danych dotyczących wpływu kukurydzy NK 603 na organizmy glebowe a wnioskodawca odmówił wykonania dodatkowych badań w tym zakresie. Wnioskodawca nie przedstawił też danych dotyczących ekotoksyczności herbicydu – jego wpływu, na inne organizmy niż testowane. Mając powyższe na względzie oraz w związku z tym, że zamierzone uwolnienie do środowiska GMO może wiązać się z ryzykiem zubożenia różnorodności biologicznej Polski (w pobliżu uwolnienia znajdują się obszary chronione), a brak jest ostatecznych i jednoznacznych wyników badań odnoszących się do szkodliwości GMO na zdrowie ludzi oraz organizmy glebowe oraz wzięwszy pod uwagę Ramowe Stanowisko Polski z 2006 r. dotyczące GMO, które nie przewiduje uwolnienia GMO do środowiska w celach doświadczalnych na terytorium RP, postanowiono nie wyrażać zgody na prowadzenie badań.

W trakcie rozpatrywania pozostawały 4 wnioski, 3 były po opinii Komisji ds. GMO, a 1 w trakcie recenzji.

Bez rozpatrzenia pozostawało 5 wniosków złożonych w 2006 r. przez firmę Pioneer Hi-Bred Services GmbH, na przeprowadzenie 4-letnich prób polowych z różnymi odmianami transgenicznej kukurydzy, w celu ich rejestracji na liście odmian roślin uprawnych oraz badania skuteczności biologicznej wprowadzonych cech. Jak wyjaśniono w MŚ, wnioskodawca nie uzupełnił dokumentacji, w przewidzianym przez *Kpa* terminie, m.in. o informacje dotyczące lokalizacji uwolnień GMO, ponadto badania stały się bezprzedmiotowe wobec braku możliwości wszczęcia postępowania w sprawie rejestracji odmian GMO w związku z przepisem art. 5 ust. 4 *ustawy o nasiennictwie*, który stanowi, iż odmian genetycznie zmodyfikowanych nie wpisuje się do krajowego rejestru.

Ogółem, w kontrolowanym okresie obowiązywało 8 decyzji Ministra Środowiska wyrażających zgodę na eksperymentalne uwolnienie do środowiska genetycznie zmodyfikowanych roślin, w tym: ziemniaka (3 decyzje), lnu (2 decyzje) oraz śliwy, kukurydzy NK 603 i kukurydzy 1507. Przy czym żadna z nich nie została wydana po sformułowaniu Ramowego Stanowiska Rządu RP w sprawie GMO, co było zgodne z jego zapisami.

Analiza dokumentacji dotyczącej wydanych w kontrolowanym okresie (5) pozytywnych decyzji wykazała, że wnioski spełniały wymogi określone w art. 36 ust. 2, 3 i 4 *ugmo* oraz rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie określenia wzorów wniosków dotyczących zgody i zezwoleń na działania w zakresie organizmów genetycznie zmodyfikowanych.

Minister Środowiska terminowo przysyłał Komisji Europejskiej streszczenia wniosków o wydanie zgody na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska oraz informacje dotyczące warunków zamierzonego uwolnienia. Minister powiadamiał również Komisję Europejską o wydanych zgodach na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska oraz przekazywał sprawozdania końcowe z realizacji zamierzonych uwolnień, zgodnie z art. 39a ust. 1 i ust. 3 *ugmo* oraz art. 11 ust. 4 (część B) *dyrektywy 2001/18/WE*.

3.1.5. Dane dotyczące zakresu stosowania GMO w Polsce

W kontrolowanym okresie brak było w Polsce kompleksowych danych o występowaniu GMO w środowisku i obrocie.

Według danych Ministerstwa Środowiska, w latach 2005–2007, w oparciu o 8 wymienionych wcześniej decyzji Ministra Środowiska prowadzono eksperymenty polowe z modyfikowanymi genetycznie odmianami ziemniaka, lnu, śliwy, kukurydzy 1507 i kukurydzy NK 603. Powierzchnia poletek eksperymentalnych wynosiła łącznie: w 2005 r. – 2.990 m², w 2006 r. – 5.180 m², w 2007 r. – 500 m².

Minister Środowiska nie posiadał informacji o wielkości areалу upraw roślin genetycznie zmodyfikowanych, stojąc na stanowisku, że sprawy te obejmuje dział rolnictwo kierowany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Przepisy prawa nie precyzowały jednoznacznie kompetencji w odniesieniu do upraw GMO. W myśl art. 22 ust.1 *ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji*

rządowej – dział rolnictwo, kierowany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi¹⁷, obejmuje m.in. sprawy: produkcji roślinnej i ochrony roślin uprawnych, nasiennictwa, z wyłączeniem leśnego materiału rozmnożeniowego, nadzoru nad zdrowotną jakością pasz oraz sprawy organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego i pasz genetycznie zmodyfikowanych w zakresie niektórych zadań lub czynności określonych właściwymi przepisami¹⁸; z kolei zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 10 *ustawy o działach administracji rządowej* – dział środowisko, kierowany przez Ministra Środowiska¹⁹, obejmuje m.in. sprawy organizmów genetycznie zmodyfikowanych, z wyjątkiem spraw związanych z wydawaniem zezwoleń na wprowadzenie do obrotu żywności i środków farmaceutycznych oraz spraw organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego i pasz genetycznie zmodyfikowanych w zakresie niektórych zadań lub czynności określonych właściwymi przepisami.

Tak więc żaden z ww. przepisów nie odnosił się literalnie do upraw GMO. Minister Środowiska pozostawał jednak stale organem właściwym do spraw GMO, zgodnie z art. 9 *ugmo*.

Minister Środowiska uzyskał w 2007 r. informacje na temat upraw kukurydzy MON 810 w Polsce, od naukowców zajmujących się problematyką GMO oraz z doniesień prasowych. Nie były to dane potwierdzone i nie pochodziły od producentów kukurydzy, którzy zdecydowali się na użytkowanie transgenicznej odmiany kukurydzy MON 810. Zdaniem Ministra Środowiska uprawy GMO w Polsce (areal ok. 320 ha), prowadzone były w celach doświadczalnych a ich przedmiotem była odmiana kukurydzy MON 810, charakteryzująca się odpornością na owady błonkoskrzydłe (m.in. omacnicę prosowiankę), dopuszczona do obrotu i uprawy na terenie wspólnoty *decyzją Komisji Europejskiej 98/294 z dnia 22 kwietnia 1998 r., dotyczącą wprowadzenia do obrotu zmodyfikowanej genetycznie kukurydzy (Zea mays L. linia MON 810), w zastosowaniu dyrektywy Rady 90/220/EWG²⁰*, co zgodnie z przedstawionym wcześniej stanowiskiem, nie wymagało uzyskania zezwolenia.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska stał na stanowisku, że nie ma przepisów prawnych umożliwiających zdobywanie informacji o uprawach roślin transgenicznych w Polsce, należących do kategorii produktów dopuszczonych do obrotu z możliwością uprawy w UE.

Poproszony o udzielenie informacji na temat arealu upraw GMO w Polsce, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi stwierdził, że w chwili obecnej nie ma przepisów prawnych, które nakładałyby na niego obowiązek prowadzenia ewidencji arealu upraw roślin transgenicznych. Ze względu na brak podstawy prawnej w przepisach krajowych, nie jest prowadzony rejestr

¹⁷ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. Nr 216, poz. 1599).

¹⁸ Przepis wprowadzony art. 54 ust. 2 ustawy z dnia 22 lipca 2006 r. o paszach, z dniem 26 sierpnia 2006 r. (Dz. U. Nr 144, poz. 1045).

¹⁹ Dz. U. Nr 216, poz. 1606.

²⁰ Dz. U. UE. L 131 z 05.05.1998, s. 28.

miejsca uprawy GMO, o którym mowa w art. 31 ust. 3 lit. b *dyrektywy 2001/18/WE*. Podstawą prawną utworzenia rejestru upraw mają być dopiero przepisy nowej ustawy - *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych*.

W świetle prawa wspólnotowego rośliny genetycznie zmodyfikowane, których odmiany wpisane zostały do Wspólnotowego Katalogu roślin uprawnych mogą być uprawiane, na obszarze całej Wspólnoty. Jako, że polskie przepisy nie regulowały spraw związanych z uprawami roślin genetycznie zmodyfikowanych, mogły być one uprawiane w sposób swobodny - bez żadnych ograniczeń i zezwoleń.

Taki stan prawny nie dawał podstaw dla realizacji stanowiska Rządu RP sformułowanego w 2006 r., w dokumencie pt. „Ramowe Stanowisko Polski dotyczące organizmów genetycznie zmodyfikowanych”. W stanowisku tym Rząd opowiadał się m.in. przeciwko prowadzeniu upraw GMO. W Ramowym Stanowisku Rządu RP dotyczącym organizmów genetycznie zmodyfikowanych, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 18 listopada 2008 r., zadeklarowano, że w obowiązujących przepisach jak też przepisach tworzonych dokonane zostaną zmiany umożliwiające ograniczenie stosowania GMO na terytorium RP.

W sprawie ilości prowadzonych w Polsce upraw GMO z przeznaczeniem na paszę, prof. dr hab. Tadeusz Michalski - Prezes Polskiego Związku Producentów Kukurydzy, poinformował m.in., że z szacunkowych danych i nieoficjalnych informacji pozyskanych od członków tj. producentów rolnych i firm nasiennych, areal upraw kukurydzy genetycznie zmodyfikowanej (GM) w Polsce wynosi ok. 320 ha. Firmy które dysponują odmianami kukurydzy GM prowadzą legalną działalność handlową w Unii Europejskiej i nie mają obowiązku informowania Związku o wielkości jak i o rodzaju rozprowadzanego materiału siewnego. Aktualnie na terenie Polski działalność doradczo-handlową w zakresie sprzedaży materiału siewnego kukurydzy prowadzi 18 firm krajowych i zagranicznych, współpracujących ze Związkiem. Informacje o areale upraw kukurydzy GM można uzyskać od właścicieli tych odmian i producentów rolnych.

Brak danych o uprawach GMO w Polsce utrudniał Ministrowi Środowiska wypełnienie obowiązku wynikającego z przepisu art. 10 pkt 4 *ugmo*, tj. koordynację gromadzenia informacji dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa ludzi i środowiska w zakresie GMO.

Odrębną kwestią pozostają zasady prowadzenia upraw roślin genetycznie zmodyfikowanych. W przypadku prowadzenia eksperymentalnego uwolnienia GMO, w decyzjach Ministra Środowiska zezwalających na to uwolnienie, nakładano na eksperymentatora m.in. obowiązek: oznakowania poletek z odmianami transgenicznymi w sposób umożliwiający jego dokładną identyfikację, oddzielenia terenu, na którym uprawiane są odmiany doświadczalne od innych roślin ścieżkami technologicznymi i pasami ochronnymi, usuwania kwiatów roślin transgenicznych w celu zabezpieczenia środowiska przed ich pyłkiem, rozdrobnienia i przeorania na głębokość ok. 35 cm, resztek poźniwnych, kukurydzy (łodygi, liście, osłonki kolb i korzenie) w celu ich humifikacji i mineralizacji. Zakazywano także używania tych samych urządzeń w pracach polowych, mających kontakt z materiałem genetycznie zmodyfikowanym do prac z roślinami niemodyfikowanymi genetycznie. Informacje dotyczące trybu kontroli i monitorowania procesu uwalniania GMO

do środowiska oraz zabezpieczeń stosowanych w celu zminimalizowania ryzyka niekontrolowanego rozprzestrzenienia się GMO w środowisku były zawarte we wnioskach w sprawie zamierzonego uwolnienia GMO do środowiska. Podstawowe zabezpieczenie stanowić miał pas ochronny odpowiedniej szerokości wokół pól z roślinami transgenicznymi. Pas ten zasiedlony winien być roślinami niemodyfikowanymi genetycznie, tego samego gatunku, co rośliny transgeniczne będące przedmiotem badań. Po zakończeniu doświadczenia wszystkie rośliny (modyfikowane i konwencjonalne) winny zostać zniszczone. Weryfikację danych dotyczących bezpieczeństwa dokonywali recenzenci wniosków oraz Komisja ds. GMO. Recenzentami wniosków były osoby z tytułem profesora mające specjalistyczną wiedzę i doświadczenie w pracy z odmianami transgenicznymi roślin. W kontrolowanym okresie prowadzono prace eksperymentalnego uwolnienia do środowiska roślin transgenicznych, które były już przedmiotem badań polowych w innych krajach UE. Wnioskodawcy zaproponowali podobne rozwiązania w zakresie bezpieczeństwa. Badania polegające na zamierzonym uwolnieniu GMO do środowiska przeprowadzone były na polach doświadczalnych należących do ośrodków naukowych (tj. Uniwersytetu Wrocławskiego, Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych) i były prowadzone przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje zawodowe.

Ministerstwo Środowiska nie dokonywało sprawdzenia skuteczności zastosowanych przez wnioskodawców zabezpieczeń w zakresie niekontrolowanego rozprzestrzeniania GMO w środowisku.

W odniesieniu do upraw GMO, nie określono zasad zapewniających bezpieczne ich funkcjonowanie w systemie rolniczym - koegzystencji z uprawami tradycyjnymi i ekologicznymi. Artykuł 26a ust.1 *dyrektywy 2001/18/WE* dopuszcza do opracowywania przez państwa członkowskie krajowych przepisów w zakresie współlistnienia upraw, które pozwolą uniknąć niezamierzonego wystąpienia organizmów genetycznie zmodyfikowanych w innych produktach. W dniu 23 lipca 2003 r. Komisja Europejska przyjęła *zalecenie nr 2003/556/WE w sprawie wskazówek dotyczących opracowania krajowych strategii i najlepszych praktyk zapewniających koegzystencję upraw zmodyfikowanych genetycznie z uprawami tradycyjnymi i ekologicznymi*²¹, które ma na celu wesprzeć państwa członkowskie przy opracowywaniu, krajowych przepisów w zakresie współlistnienia upraw.

Według sprawozdania w sprawie wdrożenia krajowych środków w zakresie współlistnienia upraw genetycznie modyfikowanych oraz upraw tradycyjnych i ekologicznych, sporządzonego w 2006 r. przez Komisję Wspólnot Europejskich dla Rady i Parlamentu Europejskiego, przepisy takie w większości państw (w tym w Polsce) były w fazie zaawansowanych projektów. Proponowane przez poszczególne państwa zasady były zróżnicowane m.in. w zależności od wielkości arealu i warunków prowadzenia uprawy. Jak ustalono, prace nad przepisami określającymi zasady prowadzenia upraw roślin genetycznie zmodyfikowanych w warunkach polskich, trwają i mają stanowić część wspomnianej wcześniej nowej ustawy - *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych*.

---

²¹ Dz. U. UE. L. 189 z 29.07.2003, s. 36.

W kontrolowanym okresie, w obliczu braku uregulowań ustawowych i niewdrożeniu przez Ministra Środowiska do polskiego systemu prawnego zasad bezpieczeństwa biologicznego oraz (przy udziale Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi), zasad współistnienia upraw roślin genetycznie zmodyfikowanych zapewniających bezpieczne funkcjonowanie w systemie rolniczym wraz uprawami tradycyjnymi i ekologicznymi powodowało, że prowadzenie upraw roślin GMO mogło odbywać się bez żadnych zabezpieczeń chroniących przed niekontrolowanym ich rozprzestrzenianiem.

Ponadto, w związku z brakiem krajowych przepisów, nie monitorowano upraw GMO zgodnie z przepisami *dyrektywy 2001/18/WE*, pozbawiając się tym samym możliwości uzyskiwania informacji mogących mieć znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska i zdrowia ludzkiego.

Nieznana była też ilość produktów GMO w obrocie. W badanym okresie obowiązywało 38 decyzji Ministra Środowiska wydanych w latach 2002–2003, zezwalających na wprowadzenie do obrotu genetycznie zmodyfikowanej kukurydzy MON 810 oraz produktów zawierających składniki pochodzące z nasion genetycznie zmodyfikowanej odmiany soi 40-3-2, na okres 10 lat. Po wejściu Polski do UE, wydawanie zezwoleń na wprowadzenie do obrotu GMO stało się bezprzedmiotowe, gdyż podlegało regulacjom wspólnotowym.

Żaden z 7 organów inspekcji, wyznaczonych przez *ugmo*, do przeprowadzania kontroli przestrzegania przepisów o GMO, zgodnie ze swoją właściwością nie posiadał szczegółowej wiedzy dotyczącej występowania GMO w obecnych na rynku produktach.

Główny Lekarz Weterynarii, dla potrzeb planowania kontroli posługiwał się danymi szacunkowymi. Według Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z ogólnej ilości zasobów surowców i komponentów paszowych - wynoszących w latach 2005, 2006 i 2007 odpowiednio ok. 20,1, 17,2 i 20,5 mln ton – ok. 50% zawierało w różnym stopniu GMO, z tym że występowały one we wszystkich paszach przemysłowych wyprodukowanych w wymienionych latach, w ilości odpowiednio ok. 5,0, 6,0 i 6,6 mln ton. Głównym komponentem tych pasz była śruta sojowa GMO, pochodząca z importu. Główny Lekarz Weterynarii nie posiadał informacji na temat upraw GMO w Polsce z przeznaczeniem na paszę.

Główny Inspektor Sanitarny stwierdził, że Państwowa Inspekcja Sanitarna nie posiadała danych ilościowych odnośnie żywności genetycznie zmodyfikowanej na rynku. Planując prowadzenie urzędowej kontroli żywności na obecność materiału zmodyfikowanego genetycznie, wyznaczano grupy produktów mogących zawierać GMO do skontrolowania w danym roku.

Według szacunków instytucji monitorujących 99% nasion soi znajdujących się w obrocie pochodzi z upraw roślin genetycznie modyfikowanych.

W Unii Europejskiej obrót towarami nie jest niczym ograniczany, a wprowadzony na terenie jednego kraju produkt może być swobodnie przemieszczany do innych krajów członkowskich. Ponadto, w myśl art. 22 *dyrektywy 2001/18/WE* Państwa Członkowskie nie mogą zakazywać, ograniczać ani utrudniać wprowadzania do obrotu GMO w charakterze lub składzie produktów, które są zgodne z wymaganiami stawianymi w tej dyrektywie.

Organy administracji celnej nie posiadały zbiorczych danych dotyczących wielkości przywozu GMO w charakterze lub składzie produktu z krajów trzecich. Zgodnie z informacjami udzielonymi w toku kontroli, uzyskanie takich danych wymagałoby analizy zgłoszeń celnych wszystkich towarów rolno-spożywczych, w których potencjalnie mogą występować GMO.

3.1.6. Nadzór i kontrole

W kontrolowanym okresie brak było pełnego oraz skutecznego systemu nadzoru i kontroli przestrzegania przepisów o organizmach genetycznie zmodyfikowanych.

Zadania służb kontrolnych, wyznaczonych art. 11 ust. 4 *ugmo* do sprawowania kontroli przestrzegania przepisów ustawy, w zakresie objętym swoją właściwością, nie zostały sprecyzowane. Kompetencje wynikające z przepisów właściwych dla Inspekcji Sanitarnej czy Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych częściowo się pokrywały, z kolei żaden z przepisów nie określał kompetencji służb celnych w odniesieniu do GMO. Przepisy nie określały też zasad współdziałania poszczególnych inspekcji, w celu objęcia całości zagadnień dotyczących postępowania z GMO.

Minister Środowiska, zobowiązany do koordynacji kontroli i monitorowania działalności regulowanej *ugmo* (art. 10 pkt 3), nie podjął działań w tym zakresie. Nie zawierał porozumień z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministrem Zdrowia oraz inspekcjami i organami administracji celnej w sprawie ustalenia zasad współdziałania i wymiany informacji o kontrolach i monitorowaniu GMO.

W 2007 r. porozumienia w sprawie współpracy zawarli Główny Inspektor Sanitarny oraz Główny Lekarz Weterynarii. Państwowa Inspekcja Sanitarna (PIS) współpracowała też z organami celnymi na podstawie *rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 lutego 2008 r. w sprawie współpracy organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej z organami celnymi w zakresie granicznych kontroli sanitarnych*²², w tym w zakresie żywności genetycznie zmodyfikowanej. Z kolei Państwowa Inspekcja Pracy (PIP) zawarła porozumienia o współpracy z Państwową Inspekcją Sanitarną i Inspekcją Ochrony Środowiska w zakresie kontroli GMO.

Poszczególne inspekcje, będące organami właściwymi do wykonywania czynności wynikających m.in. z *rozporządzeń WE nr 1829/2003, 1830/2003 i 1946/2003*, we własnym zakresie planowały prowadzenie kontroli postępowania z GMO.

Kontrola NIK w Głównym Inspektoracie Weterynarii dotycząca organizowania i wykonywania nadzoru nad wytwarzaniem, obrotem i stosowaniem pasz zawierających GMO wykazała m.in., że w corocznych planach urzędowej kontroli weterynaryjnej określano minimalne ilości kontroli w poszczególnych rodzajach podmiotów oraz ilość badań laboratoryjnych na zawartość GMO. Główny Lekarz Weterynarii w kierowanych do nadzorowanych organów pismach przypominał

---

²² Dz. U. 2008 r. Nr 37, poz. 213.

o obowiązku badania w trakcie kontroli weterynaryjnej legalności stosowania GMO w paszach, pełnego wyjaśnienia stwierdzanych w trakcie kontroli nieprawidłowości oraz wdrażania – w uzasadnionych przypadkach - postępowań karno-administracyjnych. Główny Lekarz Weterynarii przekazywał nadzorowanym organom Inspekcji Weterynaryjnej (IW) instrukcje dotyczące przeprowadzania kontroli pasz zawierających GMO oraz pobierania pasz do badań laboratoryjnych. Wojewódzcy lekarze weterynarii zobowiązani zostali też do przeprowadzania kontroli powiatowych lekarzy weterynarii w zakresie nadzoru nad paszami oraz szkoleń z zakresu GMO. W kontrolowanym okresie, Główny Lekarz Weterynarii rozszerzył zakres przedmiotowy kontroli weterynaryjnej o kontrole, wynikające z *rozporządzeń WE nr 1829/2003* oraz *1830/2003*. Nastąpiło to jednak z ponad dwuletnim opóźnieniem w stosunku do daty, od której ww. rozporządzenia zaczęły obowiązywać w Polsce.

Zgodnie z przepisami *rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 882/2004/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt*²³ przygotowany został w 2007 r. „*Zintegrowany wieloletni plan kontroli dla Polski na lata 2007 do 2009*” (MANCP). Plan ten obejmuje swoim zakresem działania: Inspekcji Weterynaryjnej, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych oraz Inspekcji Handlowej, m.in. w zakresie realizacji przepisów dotyczących organizmów genetycznie zmodyfikowanych.

Minister Środowiska nie uczestniczył w opracowaniu ani nie opiniował „*Zintegrowanego wieloletniego planu kontroli dla Polski obejmującego okres 2007-2009*”.

Minister Środowiska nie planował i nie przeprowadzał, we własnym zakresie, kontroli postępowania z organizmami genetycznie zmodyfikowanymi, pomimo takich możliwości wynikających z art. 11 ust. 1 i ust. 2 *ugmo*.

W odniesieniu do jednostek prowadzących lub zamierzających prowadzić zamknięte użycie GMO, Minister Środowiska, na podstawie art. 11 ust. 5 *ugmo*, zwracał się do Państwowej Inspekcji Pracy i Państwowej Inspekcji Sanitarnej o przeprowadzenie w niektórych z tych podmiotów kontroli w zakresie spełniania warunków określonych we wniosku na zamknięte użycie GMO lub w otrzymanej decyzji.

W kontrolowanym okresie nie został jednak zapewniony nadzór nad przestrzeganiem warunków, określonych w wydawanych przez Ministra Środowiska decyzjach wyrażających zgodę na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska. Nie tylko nie przeprowadzano kontroli przestrzegania postanowień tych decyzji ale nie podejmowano też działań w celu egzekwowania, od użytkowników GMO, określonych decyzjami dokumentów. I tak np. Ministerstwo Środowiska nie otrzymywało wyników monitorowania przebiegu zamierzonych uwolnień do środowiska zmodyfikowanych

---

²³ Dz. U. UE. L 165, 30.04.2004, s. 1.

genetycznie roślin ziemniaka i lnu, przeprowadzonych przez Instytut Biochemii i Biologii Molekularnej Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie. Nie zwracało się również o udostępnienie tych wyników. Brak było w Ministerstwie sprawozdań Instytutu Biochemii i Biologii Molekularnej Uniwersytetu Wrocławskiego z realizacji uwolnień zmodyfikowanych genetycznie roślin ziemniaka i lnu do środowiska. Instytut ten nie przekazał również informacji o dacie rozpoczęcia w 2007 r. i 2008 r. zamierzonego uwolnienia zmodyfikowanych genetycznie roślin ziemniaka i lnu do środowiska. Dopiero w toku kontroli NIK, pracownicy MŚ zwrócili się do Instytutu o wyjaśnienie powodów niezłożenia sprawozdań i niepowiadomienia Ministra Środowiska o dacie rozpoczęcia doświadczeń z GMO w 2007 r. i 2008 r. Podejmowane przez Ministra Środowiska działania w celu sprawdzenia przestrzegania warunków określonych w decyzjach zezwalających na uwolnienie GMO do środowiska okazały się nieskuteczne. Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa odmówiła przeprowadzenia na zlecenie Ministra Środowiska, kontroli pól doświadczalnych Instytutu Biochemii i Biologii Molekularnej Uniwersytetu Wrocławskiego i Instytutu Ochrony Roślin w Poznaniu pod kątem weryfikacji technicznych warunków uwolnienia GMO zawartych we wnioskach. W konsekwencji, nie dokonano oceny skuteczności zastosowanych przez użytkowników GMO zabezpieczeń przed niekontrolowanym uwolnieniem GMO do środowiska.

W myśl art. 11 ust. 4 i 5 *ugmo* - kontrolę przestrzegania przepisów ustawy sprawują w zakresie objętym swoją właściwością:

- 1) Państwowa Inspekcja Sanitarna,
- 2) Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa,
- 3) Inspekcja Ochrony Środowiska,
- 4) Inspekcja Weterynaryjna,
- 5) Inspekcja Handlowa,
- 6) Państwowa Inspekcja Pracy,
- 7) organy administracji celnej w zakresie kontroli legalnego obrotu GMO,
- 8) Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych,

które przeprowadzają kontrole z urzędu lub na wniosek ministra właściwego do spraw środowiska.

W wyniku kontroli NIK stwierdzono, że 6 spośród 8 ww. organów podejmowało takie działania.

- Państwowa Inspekcja Pracy (PIP), w latach 2005 – 2007 przeprowadziła 63 kontrole w jednostkach prowadzących prace w zakresie zamkniętego użycia GMO (9 kontroli na wniosek Ministra Środowiska). Kontrole dotyczyły przestrzegania przepisów *ugmo* i warunków określonych w decyzjach zezwalających na ich użycie oraz przestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy.
- Państwowa Inspekcja Sanitarna (PIS), zgodnie z przepisami *ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, kontrole żywności GMO prowadziła w ramach bieżącej, urzędowej kontroli żywności i monitoringu. W latach 2005 – 2007 i I połowie 2008 r. 318 Powiatowych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych

przeprowadziło ok. 32 585 kontroli dokumentacji, prawidłowości oznakowania środków spożywczych, certyfikatów poświadczających nieobecność nieautoryzowanego GMO w sklepach, hurtowniach, zakłady produkcyjnych, a także zakładach żywienia zbiorowego. Do badań laboratoryjnych na obecność GMO, z terenu wszystkich województw, w latach 2005, 2006 i 2007 pobrano odpowiednio 820, 623 i 584 próbek, z 30 grup produktów spożywczych wyprodukowanych lub zawierających soję, kukurydzę, ryż, ziemniaki.

Poza kontrolami wynikającymi z *ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, PIS przeprowadziła 15 kontroli w zakresie nadzoru i higieny pracy w jednostkach stosujących GMO w zamkniętym użyciu, w tym 7 przeprowadzonych zostało w związku z wnioskiem Ministra Środowiska.

- Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS) w latach 2005, 2006, 2007 skontrolowała odpowiednio: 110, 101 i 75 podmiotów magazynujących lub produkujących artykuły rolno-spożywcze zawierające ziarno soi, ziarno kukurydzy lub ich przetwory a także ziemniaki i pomidory. Badaniom laboratoryjnym na obecność GMO poddano w kolejnych latach: 196 154 i 144 próbki. Minister Środowiska nie wnioskował do IJHARS o przeprowadzenie kontroli.
- Inspekcja Ochrony Środowiska (IOŚ) w latach 2005 – 2007 przeprowadziła 13 kontroli podmiotów prowadzących zamknięte użycie GMO, 2 kontrole podmiotów prowadzących zamierzone uwolnienie do środowiska oraz 1 kontrolę laboratorium referencyjnego. Główny Inspektor Ochrony Środowiska zwracał uwagę na niesprecyzowany i niewielki, w obliczu kompetencji pozostałych inspekcji, zakres możliwych do kontrolowania przez IOŚ zagadnień. Kontrole IOŚ sprowadzały się do sprawdzenia wymogów formalno-prawnych oraz gospodarki odpadami. Wszystkie kontrole przeprowadzone zostały z inicjatywy własnej. Minister Środowiska nie wnioskował do IOŚ o przeprowadzenie kontroli.
- Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa (PIORiN) w latach 2005-2007 poddała badaniom 902 próby materiału siewnego na obecność GMO, do września 2008 r. pobrano dalszych 166 prób nasion kukurydzy i 168 rzepaku. Na wniosek Ministra Środowiska, w 2007 r. przebadano materiał siewny rzepaku ozimego pochodzący ze wskazanych plantacji w województwie wielkopolskim, łódzkim, lubuskim i kujawsko-pomorskim.
- Inspekcja Weterynaryjna (IW) w latach 2005-2007 przeprowadziła ogółem 62.842 urzędowe kontrole podmiotów działających na rynku pasz. Badaniom laboratoryjnym na obecność GMO poddano 464 próbki pasz.
- Inspekcja Handlowa nie przeprowadzała kontroli dotyczących realizacji przepisów *ugmo*, gdyż jak wyjaśniono, brak było wniosków w tej sprawie od innych organów, a rozeznanie dokonane w toku wykonywanych kontroli obejmujących m.in. sprawdzanie oznakowania, nie wskazywało na potrzebę takiej kontroli. Z udzielonych przez Inspekcję Handlową informacji wynika

również, że jednym z powodów nie podejmowania kontroli GMO był szeroki zakres kompetencji innych służb.

- Służby celne nie podejmowały szczególnych działań w odniesieniu do GMO, wobec braku ich sprecyzowania w przepisach prawa, współpracowano zaś w tym zakresie z właściwymi inspekcjami. Jak wyjaśniono, nadzór nad przywozem GMO lub towarów zawierających GMO z krajów trzecich podlega granicznej kontroli przeprowadzanej, w zależności od rodzaju towaru, przez PIS, IW, PIORiN czy IJHARS. Kontrole te odbywają się przed kontrolą celną i dostarczają informacji, że przywożony towar może być dopuszczony do przywozu na obszar celny WE.

Zakres podejmowanych przez PIS, IW, PIORiN i IJHARS działań określały w szczególności stosowne przepisy o ich właściwości oraz *rozporządzenia 1829/2003/WE, 1830/2003/WE i 1946/WE/2003*.

Chociaż zakresy kontroli poszczególnych inspekcji w pewnych fragmentach pokrywały się, żadna nie przeprowadzała kontroli upraw roślin GMO.

Problem braku nadzoru nad uprawami GMO pojawiał się kilkakrotnie w korespondencji pomiędzy Ministrem Środowiska a Głównym Inspektorem Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

W 2006 r. Minister Środowiska, w związku z wnioskami Instytutu Biochemii i Biologii Molekularnej Uniwersytetu Wrocławskiego o wyrażenie zgody na zamierzone uwolnienie do środowiska w celach eksperymentalnych transgenicznych roślin ziemniaka i lnu, zwrócił się do PIORiN o pilne przeprowadzenie kontroli pól doświadczalnych, w celu stwierdzenia czy miejsca przewidziane do eksperymentalnego uwolnienia GMO do środowiska spełniają opisane we wniosku warunki. W odpowiedzi Główny Inspektor Ochrony Roślin i Nasiennictwa stwierdził, że ustawa o GMO nie precyzuje w jakim zakresie PIORiN ma dokonywać kontroli GMO, a biorąc po uwagę przepisy art. 78 i art. 81 pkt. 3 *ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin*²⁴, w związku z art. 11 ust. 4 i 5 *ugmo* w zakresie właściwości Inspekcji są kontrole materiału siewnego, uprawnienia inspekcji nie pozwalają na prowadzenie czynności na polstkach eksperymentalnych.

W 2007 r. Minister Środowiska wnioskował do Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa o przeprowadzenie kontroli pól uprawnych rzepaku. Podobnie jak w poprzednim przypadku PIORiN odmówiła kontroli upraw komercyjnych w związku z brakiem podstawy prawnej oraz metodyki do badania prób materiału zielonego z pól uprawnych. PIORiN skontrolował natomiast materiał siewny pochodzący z tych pól rzepaku ozimego w 5 województwach, pod kątem występowania modyfikacji genetycznych.

W 2008 r., w związku z wnioskiem Instytutu Ochrony Roślin w Poznaniu, na zamierzone uwolnienie do środowiska w celach eksperymentalnych kukurydzy NK 603, która byłaby obiektem testowania nowego środka ochrony roślin w ramach

---

²⁴ Dz. U. z 2004 r. Nr 11, poz. 94 ze zm.

nadzorowanego przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi projektu „Środowisko i ekonomiczne aspekty dopuszczenia upraw roślin genetycznie zmodyfikowanych w Polsce”, Główny Konserwator Przyrody, poinformował Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, że Minister Środowiska wyda wymaganą prawem zgodę jedynie pod warunkiem zapewnienia nadzoru nad eksperymentem ze strony PIORiN. Do czasu zakończenia kontroli, decyzja Ministra Środowiska nie została wydana.

Z informacji przekazanych NIK przez Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa wynika jednak, że pracownicy inspekcji zostali przygotowani do takich kontroli. W ramach realizowanego we współpracy z partnerem z Włoch, bliźniaczego projektu PL 2005/IB/AG/02 „Wdrożenie systemu nadzoru nad współistnieniem upraw genetycznie zmodyfikowanych z uprawami konwencjonalnymi i rolnictwem ekologicznym”, którego budżet wynosił 345.000 euro, przeszkolono 305 inspektorów terenowych w zakresie systemu skutecznego nadzoru nad współistnieniem upraw zmodyfikowanych genetycznie z uprawami konwencjonalnymi i ekologicznymi w oparciu o zalecenia UE, zasad pobierania i metod wykrywania GMO w nasionach i roślinach. Pracownicy laboratorium przeszkoleni zostali w zakresie diagnostyki laboratoryjnej dotyczącej GMO.

Istniejące przepisy nie nakładały na poszczególne inspekcje obowiązku informowania Ministra Środowiska o przeprowadzonych kontrolach i ich wynikach, choć niektóre z nich przekazywały takie dane z własnej inicjatywy. Na przykład PIORiN przekazywał szczegółowe wyniki wszystkich przeprowadzonych badań materiału siewnego, IJHARS przekazywała zbiorcze informacje o wynikach kontroli, PIS i PIP informowały Ministra Środowiska przede wszystkim o wynikach kontroli przeprowadzonych na jego zlecenie. IW i IOS nie informowały o przeprowadzanych kontrolach dotyczących GMO.

Minister Środowiska jako właściwy w sprawach GMO (art. 9 *ugmo*) i zobowiązany (art. 10 pkt 4 *ugmo*) do gromadzenia i wymiany informacji dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa ludzi i środowiska w zakresie GMO, nie posiadał więc pełnych danych o przeprowadzonych przez poszczególne służby kontrolach i ich wynikach, stwierdzonych zagrożeniach związanych z GMO oraz o podjętych działaniach.

W wyniku przeprowadzonych przez Inspekcję w badanym okresie kontroli:

- IW ujawniła 18 przypadków, tj. w 3,9% prób poddanych badaniom, naruszenia prawa dotyczącego postępowania z GMO. W 6 przypadkach stwierdzono występowanie GMO w paszach pomimo braku takiej informacji, w 10 przypadkach niewłaściwe było oznakowanie pasz zawierających GMO, w 2 przypadkach zamieszczona informacja o GMO była niepełna. Zgodnie z art. 53 ust.1 *ustawy o paszach*, ww. naruszenia podlegają sankcjom karnym, Inspekcja zastosowała je jednak tylko w 1 przypadku, nakładając mandat karny.
- PIS wykazała nieprawidłowości polegające na braku oznakowania niektórych zawierających dozwolone na rynku GMO oraz wprowadzenie do obrotu nieautoryzowanego GMO w żywności. Skala nieprawidłowości wynosiła 1-2% zbadanych produktów (zawierających głównie transgeniczną soję). Ponadto

nadzwyczajne kontrole, podjęte w związku z decyzjami KE w sprawie nieautoryzowanego ryżu zmodyfikowanego genetycznie LL RICE 601, wykazały jego występowanie w 3 na 48 próbek, tj. w ok. 6% produktów spożywczych mogących potencjalnie zawierać modyfikacje.

- PIORiN nie stwierdzała uchybień w zakresie opakowania i oznakowania materiału siewnego, dokumentowania wytwarzania materiału siewnego (świadectw i oceny) oraz zakupu i sprzedaży. Obecność modyfikacji genetycznych stwierdzono w 10 na 263 przebadanych próbkach nasion kukurydzy i w 15 a na 590 próbkach rzepaku ozimego, we wszystkich przypadkach obecność GMO była na poziomie poniżej 0,1%. W 49 próbkach rzepaku jarego nie stwierdzono GMO.
- IOŚ wykazała nieprawidłowości w 11 na 16 skontrolowanych podmiotów. Dotyczyły one braku uregulowania stanu formalno-prawnego w zakresie gospodarki wytwarzanymi odpadami, nieprawidłowego prowadzenia ewidencji odpadów, nie przekazywanie marszałkowi województwa zbiorczego zestawienia o rodzajach odpadów oraz sposobie gospodarowania nimi, przekazywanie wytworzonych odpadów odbiorcom nie posiadającym zezwolenia.
- PIP nie wykazała przypadków prowadzenia prac w sposób zagrażający niekontrolowanemu uwolnieniu do środowiska.
- IJHARS wykazała występowanie GMO w 54 na 494 przebadanych próbkach towarów tj. w 10,9%. Tylko w 1 przypadku zawartość GMO była wyższa od 0,9%. Ponadto w 1 przypadku stwierdzono obecność niedopuszczonej do obrotu w UE modyfikacji soi. Stwierdzono, że większość producentów (powyżej 80%) żywności deklarowała iż produkty są wolne od GMO, jednak tylko mniej niż połowa z nich (42%) posiadała potwierdzające ten fakt certyfikaty. Wystąpiły pojedyncze przypadki stwierdzenia GMO w produktach posiadających certyfikaty. Nieprawidłowości w zakresie znakowania produktów zawierających GMO dotyczyły 8,5% badanych partii towarów.

Kontrola NIK w GIW ujawniła nieprawidłowości w realizacji zaplanowanych działań dotyczących postępowania z GMO. W ocenie NIK, Główny Lekarz Weterynarii nie w pełni sprawnie i skutecznie koordynował wykonywanie przez wojewódzkich i powiatowych lekarzy weterynarii zadań w zakresie sprawowania nadzoru nad wytwarzaniem, obrotem i stosowaniem pasz zawierających GMO. Świadczyły o tym w szczególności:

- Niepełna realizacja przez IW planów urzędowej kontroli. Ustalono, że w latach 2005-2007, Inspekcja Weterynaryjna przeprowadziła ogółem 62.842 urzędowe kontrole podmiotów działających na rynku pasz, jednak w 2006 r. zrealizowała jedynie 9% zaplanowanych kontroli producentów mieszanek paszowych i 67% zaplanowanych kontroli producentów dodatków paszowych, a w 2007 r. - zrealizowała 22% zaplanowanych kontroli producentów mieszanek paszowych i 77% zaplanowanych kontroli jednostek zajmujących się dystrybucją i sprzedażą pasz.

- Niepełna realizacja planów badań laboratoryjnych na GMO i nierzetelne dokumentowanie wyników tych badań. W latach 2005-2007, badaniom laboratoryjnym na GMO poddano o 16 prób mniej niż planowano, z tym że graniczni lekarze weterynarii w 2006 r. i 2007 r., na zaplanowane przebadanie 54 próbek pasz wwożonych do kraju z państw trzecich, badaniami objęli zaledwie 2 próbki pasz.
- Niewłaściwie prowadzona dokumentacja pobrania próbek pasz do badań laboratoryjnych w kierunku GMO. W 8% protokołów sporządzonych przez powiatowych lekarzy weterynarii nie podano wielkości partii paszy, z której próbki pobrano, co było niezgodne z wzorem protokołu pobrania próbek pasz do badań, stanowiącym załącznik do *rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu pobierania próbek środków żywienia zwierząt i pasz leczniczych do badań oraz postępowania z pobranymi próbkami w ramach kontroli urzędowej*²⁵. Wskutek tego nie można było określić, jaka ilość badanych pasz zawierała GMO;
- Nierzetelna informacja dotycząca liczby i wyników urzędowych kontroli pasz na obecność GMO, realizowanych przez Inspekcję Weterynaryjną. Liczba prób pasz przebadanych w kierunku GMO, wykazana w sprawozdaniach z realizacji *Krajowego Planu Kontroli Urzędowej Środków Żywienia Zwierząt* za lata 2005, 2006 i 2007, wynosząca odpowiednio: 259, 204 i 155 prób, nie znajdowała potwierdzenia w świetle danych, przekazanych przez laboratoria wykonujące te badania, jak również przez powiatowych lekarzy weterynarii.
- Niespójna kategoryzacja zakładów branży paszowej w planach kontroli i w zestawieniach wyników kontroli. Utrudniało to jednoznaczne określenie stopnia realizacji planów kontroli w stosunku do poszczególnych kategorii zakładów.
- Nierzetelne dane z realizacji planu urzędowej kontroli pasz w latach 2004-2006; przekazane przez GIW do systemu EUROSTAT. Podana przez GIW liczba podmiotów skontrolowanych przez IW była większa od liczby podmiotów funkcjonujących w kraju. Dane te zostały zweryfikowane w trakcie kontroli NIK.

W badanym okresie GIW nie planował własnych kontroli, mających na celu sprawdzenie skuteczności sprawowania przez IW nadzoru nad stosowaniem GMO w paszach uznając, że nie jest to zadanie priorytetowe. Na przeprowadzone przez GIW 63 kontrole, zaledwie w 2 odniesiono się do zagadnień związanych z występowaniem GMO w paszy. Zdaniem NIK, włączenie do zakresu działań kontrolnych Głównego Lekarza Weterynarii obowiązku sprawdzania skuteczności nadzoru sprawowanego przez IW nad wytwarzaniem, obrotem i stosowaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych, przeznaczonych do użytku paszowego i do produkcji pasz genetycznie zmodyfikowanych mogłoby zapobiec występowaniu nieprawidłowości.

---

²⁵ Dz. U. Nr 158, poz. 1654. Rozporządzenie to zostało uchylone z dniem 23 stycznia 2007 r., a od tego dnia obowiązuje rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu pobierania próbek do badań oraz postępowania z próbkami pobranymi w ramach urzędowej kontroli pasz (Dz. U. z 2007 r. Nr 2, poz. 14).

Zwrócenia uwagi wymaga funkcjonowanie laboratoriów referencyjnych i innych laboratoriów wykonujących badania GMO.

W wyniku kontroli stwierdzono, że Minister Środowiska decyzjami z dnia 10 marca 2003 r., na podstawie art. 15 ust. 2 *ugmo*, wydał zezwolenia dla 3 laboratoriów na prowadzenie badań i wydawanie opinii w zakresie roślin genetycznie zmodyfikowanych, produktów pochodzenia roślinnego i pasz:

- Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie na przeprowadzanie badań i wydawanie opinii w zakresie roślin genetycznie zmodyfikowanych, produktów pochodzenia roślinnego i pasz,
- Instytutu Biochemii i Biofizyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie na przeprowadzanie badań i wydawanie opinii w zakresie roślin genetycznie zmodyfikowanych, produktów pochodzenia roślinnego oraz mikroorganizmów genetycznie zmodyfikowanych,
- Instytutu Genetyki i Hodowli Zwierząt Polskiej Akademii Nauk w Jastrzębcu na przeprowadzanie badań i wydawanie opinii w zakresie genetycznie zmodyfikowanych zwierząt gospodarskich i przetworzonych produktów pochodzenia zwierzęcego.

W związku z art. 4 ust. 2 *ustawy z dnia 21 maja 2003 r. o zmianie ustawy o organizmach genetycznie zmodyfikowanych oraz ustawy o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia*²⁶, ww. podmioty powinny do dnia 7 sierpnia 2005 r. wystąpić z wnioskiem o wydanie zezwolenia na utworzenie laboratorium referencyjnego. Żadne z ww. laboratoriów z wnioskiem nie wystąpiło, w związku z tym ich zezwolenia na prowadzenie badań i wydawanie opinii w zakresie GMO wygasły z mocy art. 4 ust. 3 ww. ustawy.

Stosownie do art. 15 ust. 4 *ugmo*, który wszedł w życie 25 lipca 2005 r., jednym z wymogów umożliwiających uzyskanie statusu laboratorium referencyjnego było posiadanie certyfikatu akredytacji, udzielonego na podstawie przepisów *ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności*²⁷. Certyfikat akredytacji w Polskim Centrum Akredytacji uzyskało laboratorium w IHAR, o czym powiadomiło MŚ.

Dwa z ww. laboratoriów zostały ujęte w załączniku do *rozporządzenia Komisji (WE) nr 1981/2006 z dnia 22 grudnia 2006 r. ustalającego szczegółowe zasady wykonania przepisów art. 32 rozporządzenia (WE) nr 1829/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wspólnotowego laboratorium referencyjnego dla organizmów zmodyfikowanych genetycznie*²⁸.

Zgodnie z ww. rozporządzeniem, do wspierania wspólnotowego laboratorium referencyjnego w badaniu i uwierzytelnianiu metod wykrywania GMO wyznaczone zostały następujące krajowe laboratoria referencyjne:

---

²⁶ Dz.U. Nr 130, poz. 1187.

²⁷ Dz.U. z 2004 r. Nr 204, poz. 2087 ze zm.

²⁸ Dz.U. UE. L. 368 z 23.12.2006, s. 99.

- Instytut Biochemii i Biofizyki Polskiej Akademii Nauk - Laboratorium Analiz Modyfikacji Genetycznych (GMOIBB) w Warszawie,
- Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin (IHAR) w Radzikowie - Laboratorium Kontroli Genetycznie Modyfikowanych Organizmów w Błoniu,
- Instytut Zootechniki - Krajowe Laboratorium Pasz w Lublinie,
- Państwowy Instytut Weterynarii – Laboratorium Zakładu Higieny Pasz w Puławach,
- Regionalne Laboratorium Badań Żywności Genetycznie Modyfikowanej – WSSE Rzeszów (Dział Laboratoryjny w Tarnobrzegu).

Minister Środowiska nie posiadał informacji, kto zgłosił te laboratoria do KE. Wyjaśnił też, że nie uczestniczył w tworzeniu powyższego aktu prawnego, a inicjatywa legislacyjna należała do Komisji Europejskiej.

W wyniku kontroli stwierdzono, że w Pracowni Krajowego Laboratorium Pasz w Szczecinie wykonującej badania pasz pod kątem GMO, nie różnicowano rodzaju stwierdzonej w paszach modyfikacji genetycznej kukurydzy i rzepaku. Tym samym nie było możliwe ustalenie, czy zawarte w paszy odmiany GMO były dopuszczone do stosowania.

Wyznaczone *rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1981/2006* laboratoria referencyjne w Polsce posiadały wydane w 2005 r. lub 2006 r. decyzje Ministra Środowiska, wyrażające zgodę na zamknięte użycie GMO, m.in. w zakresie prowadzenia oznaczeń jakościowych i ilościowych GMO.

Poza ww. laboratoriami, zezwolenia Ministra Środowiska na zamknięte użycie organizmów genetycznie zmodyfikowanych w zakresie ich wykrywania i monitoringu w roślinach i produktach spożywczych posiadały:

- Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Laboratorium Specjalistyczne w Warszawie,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Meditest - Diagnostyka Medyczna”,
- Laboratorium Zakładu Higieny Weterynaryjnej w Opolu,
- Laboratorium Zakładu Higieny Weterynaryjnej w Poznaniu,
- Laboratorium Zakładu Higieny Weterynaryjnej w Łomży,
- WSSE w Poznaniu - Laboratorium Badania Żywności i Przedmiotów Użytku,
- WSSE w Białymstoku - Pracownia Badań Żywności Genetycznie Modyfikowanej,
- Centralne Laboratorium Głównego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Toruniu,
- Instytut Kwiaciarnictwa i Sadownictwa w Skierniewicach,
- Laboratorium Muzeum Instytutu Zoologii PAN w Warszawie,
- Laboratorium w Zakładzie Technologii Fermentacji Instytutu Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego.

W myśl art. 15 ust. 8 *ugmo*, Minister Środowiska był zobowiązany do ogłoszenia w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym, wykazu laboratoriów

referencyjnych, a także innych laboratoriów wykonujących zadania z zakresu kontroli GMO z wyszczególnieniem zakresu badań wykonywanych przez te laboratoria. Dyspozycji tej Minister nie wykonał. Wykaz laboratoriów referencyjnych wspierających wspólnotowe laboratoria referencyjne w badaniu i uwierzytelnianiu metod wykrywania GMO zawiera wspomniane wcześniej *rozporządzenie Komisji (WE) nr 1981/2006*.

W wyniku kontroli stwierdzono, że posiadające zezwolenie Laboratorium IZ PAN, przystosowane do identyfikacji GMO w żywności i paszach, ze względu na brak zleceń - nie prowadziło badań.

Inspekcja Handlowa dotychczas nie przeprowadzała kontroli dotyczących GMO planuje podjęcie badań produktów spożywczych w Laboratorium Kontrolno-Analitycznym Głównego Inspektoratu IH w Olsztynie oraz w mniejszym zakresie w Laboratorium Analitycznym Głównego Inspektoratu IH w Warszawie. Zgodnie z udzielonymi informacjami, oba laboratoria otrzymały już część urządzeń zakupionych ze środków finansowych w ramach projektu Transition Facility. Personel laboratoriów został wstępnie przeszkolony zarówno w zakresie obsługi urządzeń jak i stosowania technik PCR i ELISA. Do rozpoczęcia badań niezbędne jest jednak dalsze doposażenie obu laboratoriów i zatrudnienie większej liczby pracowników.

3.1.7. Upowszechnianie informacji

Kontrola NIK wykazała, że Ministerstwo Środowiska wdrożyło system wymiany informacji o bezpieczeństwie biologicznym, zgodnie z art. 20 Protokołu Kartageńskiego. Na stronie internetowej Ministerstwa, zamieszczono dane dotyczące GMO, w tym m.in. podstawowe przepisy prawne, rejestry GMO²⁹, do których wprowadzano wydane przez Ministra Środowiska decyzje wyrażające zgodę na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska oraz zamknięte użycie GMO, aktualną listę produktów wprowadzonych do obrotu na terenie Unii Europejskiej na podstawie *dyrektywy 2001/18/WE*. Na stronie internetowej Ministerstwa nie zamieszczono informacji o paszach genetycznie zmodyfikowanych. Jak poinformowano, informacje te zostaną opublikowane w nowej witrynie internetowej GMO przygotowywanej przez Centrum Informacji o Środowisku w ramach projektu Transition Facility 2004/016-829.03.01 „System obiegu informacji z zakresu ochrony środowiska naturalnego, w tym bezpieczeństwa biologicznego”.

W prowadzonych rejestrach wydanych przez Ministra Środowiska decyzji, nie zamieszczano opinii Komisji ds. GMO – w formie uchwał do poszczególnych wniosków złożonych przez użytkowników GMO, pomimo takiego obowiązku wynikającego z art. 34 ust. 2 pkt 4, art. 40 ust. 2 pkt 3 i art. 50 ust. 2 pkt 4 *ugmo*. Opinie Komisji ds. GMO były zamieszczone poza rejestrami na stronie internetowej Ministerstwa w zakładce „Komisja ds. GMO”.

---

²⁹ Były to rejestry: zamkniętego użycia, zamierzonego uwolnienia do środowiska w celach eksperymentalnych, wprowadzania do obrotu oraz wywozu za granicę i tranzytu produktów GMO.

Główny Lekarz Weterynarii nie podawał do publicznej wiadomości informacji o występowaniu GMO w paszach oraz o działaniach kontrolnych IW w tym zakresie i stwierdzonych przypadkach niewłaściwego znakowania pasz zawierających GMO. Tym samym nie wypełniano obowiązku wynikającego z instrukcji GLW z dnia 7 czerwca 2007 r. (znak: GIW hig-9/07). Zamieszczenie tego rodzaju informacji na stronach internetowych GIW byłoby także zgodne z dyspozycją art. 14a *ugmo*.

Na stronie internetowej GIW brak było też informacji na temat dopuszczenia na rynek UE pasz genetycznie zmodyfikowanych lub wskazania strony internetowej Komisji Europejskiej, na której prowadzony jest wspólnotowy rejestr zmodyfikowanej żywności i paszy.

4. INFORMACJE DODATKOWE O PRZEPROWADZONEJ KONTROLI

4.1. Przygotowanie kontroli

Przeprowadzenie kontroli poprzedzone zostało analizą stanu prawnego, sprawozdań z posiedzeń komisji sejmowych oraz doniesień prasowych. Opracowana została szczegółowa *Tematyka kontroli*, którą zatwierdził Dyrektor Departamentu Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego.

4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

Najwyższa Izba Kontroli po raz pierwszy zajęła się problematyką dotyczącą organizmów genetycznie zmodyfikowanych. Kontrola nie obejmowała spraw dotyczących żywności i środków farmaceutycznych. Została przeprowadzona w Ministerstwie Środowiska oraz Głównym Inspektoracie Weterynarii. Ponadto w trybie art. 29 pkt 2 lit. F ustawy o NIK pobrane zostały informacje w 11 jednostkach (Załącznik 5.1.). W GIW przeprowadzona została narada w toku kontroli, w MŚ przeprowadzono naradę pokontrolną. Protokoły kontroli zostały podpisane bez zastrzeżeń przez kierowników jednostek kontrolowanych. Nie wniesiono też zastrzeżeń do wystąpień pokontrolnych.

Do Ministra Środowiska wnioskowano o:

1. Przyspieszenie prac nad nową ustawą – *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych*, w celu zminimalizowania ryzyka wynikającego z prowadzenia upraw roślin genetycznie zmodyfikowanych.
2. Wdrożenie *Krajowej strategii bezpieczeństwa biologicznego* wraz z wynikającym z niej programem działań.
3. Zamieszczanie opinii Komisji ds. GMO w rejestrach prowadzonych przez Ministra Środowiska.
4. Wzmocnienie nadzoru nad przestrzeganiem przez wnioskodawców warunków określonych w decyzjach Ministra Środowiska wyrażających zgodę na zamierzone uwolnienie GMO do środowiska.
5. Opracowanie i wdrożenia systemu kontroli i monitorowania przepisów o GMO.

Do Głównego Lekarza Weterynarii wnioskowano o:

1. Wyegzekwowanie od jednostek Inspekcji Weterynaryjnej:
  - pełnej realizacji planów urzędowej kontroli pasz,
  - rzetelnego prowadzenia dokumentacji przy pobieraniu próbek laboratoryjnych,

- stosowania sankcji karnych w przypadku naruszenia przepisów karnych dotyczących produkcji, obrotu i stosowania pasz zawierających GMO.
- 2. Rozszerzenie zakresu badań laboratoryjnych przez Inspekcję Weterynaryjną na obecność GMO w paszach.
- 3. Stosowanie jednolitej kategoryzacji podmiotów w planach i sprawozdaniach z działalności Inspekcji Weterynaryjnej.
- 4. Opracowanie i wprowadzenie systemu weryfikacji danych zamieszczanych w sprawozdaniach Inspekcji Weterynaryjnej.
- 5. Dokonanie stosownych weryfikacji danych przekazanych Komisji Europejskiej.
- 6. Włączenie do zakresu działań kontrolnych Głównego Lekarza Weterynarii obowiązku sprawdzania skuteczności nadzoru sprawowanego przez IW nad wytwarzaniem, obrotem i stosowaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych, przeznaczonych do użytku paszowego i do produkcji pasz genetycznie zmodyfikowanych.
- 7. Zapewnienie zamieszczania i aktualizacji, na stronach internetowych Głównego Inspektoratu Weterynarii, miarodajnych danych, dotyczących występowania GMO w paszach oraz aktualnych informacji o stwierdzonych przypadkach naruszenia obowiązujących przepisów w tym zakresie.

Działania podjęte w toku kontroli:

1. Pracownicy MŚ zwrócili się do Instytutu Biochemii i Biologii Molekularnej Uniwersytetu Wrocławskiego o wyjaśnienie powodów niezłożenia sprawozdań i nie powiadomienia Ministra Środowiska o dacie rozpoczęcia doświadczeń z GMO w 2007 r. i 2008 r.
2. W GIW dokonano weryfikacji przekazanych do systemu EUROSTAT danych dotyczących realizacji planu urzędowej kontroli pasz w latach 2004-2006. W kontroli stwierdzono, że podana przez GIW liczba podmiotów skontrolowanych przez IW była większa od liczby podmiotów funkcjonujących w kraju.

W odpowiedzi na wnioski zawarte w wystąpieniach pokontrolnych:

1. Minister Środowiska poinformował, że nierozwiązaną sprawą utrudniającą prawidłowy nadzór nad GMO w Polsce jest brak nowych uregulowań prawnych w tym obszarze. Prace nad tworzeniem nowej ustawy - *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych* toczą się już kilka lat. Powodem tak długiego okresu prowadzenia prac legislacyjnych jest skomplikowana materia jak i olbrzymie kontrowersje towarzyszące zagadnieniom związanym z organizmami

genetycznie zmodyfikowanymi. Projekt nowej ustawy - *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych* jest poprawiany w oparciu o uwagi zgłoszone w trakcie konsultacji społecznych i uzgodnień międzyresortowych. Kontrowersje budzi zwłaszcza rozdział w sprawie tworzenia stref wolnych od upraw roślin GM. Zgodnie z przyjętym harmonogramem prac projekt ustawy - *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych* zostanie skierowany w grudniu na posiedzenie Rady Ministrów. Wdrożenie przepisów nowej ustawy wraz z rozporządzeniami wykonawczymi zajmie ok. 2 lat. Przyczyną nieopracowania programu działań do *Krajowej strategii bezpieczeństwa biologicznego* było rozpoczęcie prac nad nową ustawą o organizmach genetycznie zmodyfikowanych, która w zasadniczy sposób miała wpłynąć na uregulowania dotyczące GMO, w tym sprawy bezpośrednio związane z bezpieczeństwem biologicznym. *Krajowa strategia bezpieczeństwa biologicznego* będzie mogła być wdrożona po uchwaleniu ustawy - *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych*. Prace zmierzające do wdrożenia strategii wraz z wynikającym z niej programem działań mogą się rozpocząć w przyszłym roku.

Pomimo wniosków Ministra Środowiska o przeprowadzenie kontroli pól doświadczalnych i komercyjnych (pod kątem obecności materiału transgenicznego) nie przeprowadzono takiej kontroli. Główną przeszkodą okazał się brak odpowiednich przepisów prawnych, na podstawie których Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa mogłaby podjąć stosowne działania. Opracowanie i wdrożenie systemu kontroli jest ściśle powiązane z wejściem w życie nowej ustawy – *Prawo o organizmach genetycznie zmodyfikowanych*. Dlatego wdrożenie tego systemu kontroli nastąpi w 2-letnim okresie po wejściu w życie nowej ustawy.

Kontrola NIK wskazała za potrzebę wzmocnienia nadzoru nad przestrzeganiem decyzji dotyczących zamierzonego uwolnienia GMO do środowiska. Podjęto już stosowne działania w tej sprawie.

Niezamieszczanie opinii Komisji ds. GMO w rejestrach Ministra Środowiska było spowodowane problemami natury technicznej. Obecnie trwają prace zmierzające do uruchomienia nowego portalu, w którym znajdą się wszystkie opinie Komisji ds. GMO. Po jego uruchomieniu (co nastąpi w przyszłym roku) rejestry Ministra Środowiska zostaną uzupełnione.

2. Główny Lekarz Weterynarii poinformował, że zarządził przeprowadzenie przez wojewódzkich lekarzy weterynarii kontroli wszystkich powiatowych inspektoratów weterynarii w kraju celem sprawdzenia skuteczności nadzoru nad GMO oraz weryfikacji danych przekazywanych z powiatowych do wojewódzkich inspektoratów weterynarii. Wstępne ustalenia tych kontroli potwierdziły uchybienia w raportowaniu

kontroli i monitoringu pasz na obecność GMO. Główny Lekarz Weterynarii zobowiązał Granicznych i Wojewódzkich Lekarzy Weterynarii do bezwzględnego realizowania Roczego Planu Urzędowej Kontroli Pasz w na obecność GMO, okresowego kontrolowania realizacji zadań wynikających z harmonogramu pobierania próbek do badań monitoringowych pasz oraz przeprowadzenie kontroli realizacji zadań wynikających z harmonogramu i częstotliwości kontroli urzędowych w zakresie wytwarzania i obrotu pasz w poszczególnych powiatach. Wskazano również na właściwe wypełnianie protokołów pobrania próbek z określeniem kierunku badań laboratoryjnych, wielkości partii i miejsca pobrania.

Główny Lekarz Weterynarii polecił Wojewódzkim Lekarzom Weterynarii stałą i systematyczną weryfikację danych z rejestracji pobieranych próbek laboratoryjnych i wyników badań w bazie danych CELAB, przekazywanych przez Powiatowe Inspektoraty Weterynarii. Wdrożenie tego systemu pozwoli na weryfikację danych oraz kontroli wykonania monitoringu pasz przez WIW.

Mając na względzie ujednoczenie kategoryzacji podmiotów do celów sprawozdawczości w zakresie pasz, poczynając od bieżącego roku, będą stosowane klasyfikacje zawarte w sprawozdaniach dla Głównego Urzędu Statystycznego (RRW-3). Nowy system sprawozdawczości w zakresie pasz pozwoli rozszerzyć informacje o dane z urzędowych kontroli pasz, przekazanych do systemu EUROSTAT.

Główny Lekarz Weterynarii zamieści na stronie internetowej informacje na temat GMO i nieprawidłowości stwierdzonych w trakcie urzędowych kontroli pasz.

5. ZAŁĄCZNIKI

5.1. Wykaz jednostek, w których zasięgnięto informacji

1. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
2. Ministerstwo Finansów
3. Główny Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa
4. Główny Inspektorat Inspekcji Handlowej
5. Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
6. Główny Inspektorat Sanitarny
7. Główny Inspektorat Pracy
8. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
9. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
10. Polski Związek Producentów Kukurydzy
11. Główny Urząd Statystyczny

5.2. Stan prawny dotyczący kontrolowanej działalności

Podstawowym aktem prawa krajowego regulującym:

- 1) zamknięte użycie organizmów genetycznie zmodyfikowanych GMO,
- 2) zamierzone uwalnianie GMO do środowiska, w celach innych niż wprowadzanie do obrotu,
- 3) wprowadzanie do obrotu produktów GMO,
- 4) wywóz za granicę i tranzyt produktów GMO,
- 5) właściwość organów administracji rządowej do spraw GMO,

jest *ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych* - zwana dalej *ugmo*.

Zgodnie z art. 2 *ugmo* nie stosuje się do modyfikacji genetycznych genomu ludzkiego, a w sprawach dotyczących żywności i środków farmaceutycznych stosuje się przepisy o bezpieczeństwie żywności i żywienia i przepisy o środkach farmaceutycznych, o ile nie są sprzeczne z przepisami ustawy.

Zamierzone uwolnienia GMO w celu innym, niż wprowadzenie do obrotu

Dyrektywa 2001/18/WE zawiera ogólne zasady przeprowadzania zamierzonego uwalniania do środowiska naturalnego organizmów zmodyfikowanych genetycznie w jakimkolwiek innym celu niż wprowadzenie ich do obrotu na terenie Wspólnoty, oraz wprowadzenia do obrotu we Wspólnocie organizmów zmodyfikowanych genetycznie w charakterze lub w składzie produktów.

Zamierzone uwalnianie GMO w jakimkolwiek innym celu, niż wprowadzenie do obrotu reguluje część B (art. 5 – 11) *dyrektywy 2001/18/WE*. Każda osoba przed podjęciem zamierzonego uwolnienia GMO do środowiska naturalnego musi przedłożyć właściwemu organowi Państwa Członkowskiego, na którego terytorium uwolnienie ma nastąpić, odpowiednie zgłoszenie. Właściwy organ powinien zaś wydać zezwolenie na uwolnienie tylko wtedy, gdy został przekonany o bezpieczeństwie takiego uwolnienia dla zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego. Państwa członkowskie winny zasięgnąć opinii publicznej o planowanym uwolnieniu. Informacje o uwolnieniu Państwa Członkowskie powinny podawać do publicznej wiadomości oraz przekazywać KE. *Dyrektywa 2001/18/WE* określa też szczegółowo zasady przeprowadzenia oceny ryzyka dla środowiska naturalnego (załącznik II) oraz informacje wymagane w zgłoszeniu (załącznik III).

Zgodnie z art. 36 ust. 1 *ugmo*, zamierzone uwolnienie GMO do środowiska wymaga zgody Ministra Środowiska, wydawanej na wniosek zainteresowanego. Ustawa określa informacje jakie musi zawierać wniosek o wydanie zgody na uwolnienie do środowiska, zobowiązuje Ministra Środowiska do prowadzenia rejestru uwolnień oraz informowania o wydanych zezwoleniach i ich wynikach KE. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2002 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu przeprowadzania oceny zagrożeń dla zdrowia ludzi*

*i środowiska w związku z podjęciem działań polegających na zamkniętym użyciu GMO, zamierzonym uwolnieniu GMO do środowiska, w tym wprowadzeniu do obrotu produktów GMO, oraz wymagań, jakie powinna spełniać dokumentacja zawierająca ustalenia takiej oceny*³⁰ określa wymagania, jakim powinna odpowiadać szczegółowa ocena zagrożeń dla zdrowia ludzi i dla środowiska, powstałych na skutek zamkniętego użycia organizmów genetycznie zmodyfikowanych, lub zamierzonego uwolnienia GMO do środowiska, w tym wprowadzenia do obrotu produktów GMO oraz wymagania dotyczące dokumentacji zawierającej ustalenia oceny.

Wprowadzanie do obrotu produktów GMO

Zgodnie z art. 41 ust. 1 *ugmo* wprowadzenie do obrotu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej produktów GMO wymaga zezwolenia Ministra Środowiska. Z chwilą wejścia Polski do UE, przepis ten stał się bezprzedmiotowy, jako że kwestie wprowadzania do obrotu uregulowane zostały w prawie WE.

Ze względu na traktatową zasadą swobodnego przepływu towarów, Polska nie może zabronić na swoim terytorium obrotu GM, które zostały umieszczone na rynku UE, zgodnie z decyzjami Komisji Europejskiej.

W myśl art. 22 *dyrektywy 2001/18/WE* Państwa Członkowskie nie mogą zakazywać, ograniczać ani utrudniać wprowadzania do obrotu GMO w charakterze lub składzie produktów, które są zgodne z wymaganiami stawianymi *dyrektywą*.

Tryb dopuszczenia genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy do obrotu reguluje *rozporządzenie WE nr 1829/2003*.

Wniosek o wydanie zezwolenia, wraz z niezbędnymi dokumentami, przekazywany jest za pośrednictwem organu krajowego, Europejskiemu Urzędowi ds. Bezpieczeństwa Żywności. Urząd ten sporządza opinię i przesyła ją Komisji, państwom członkowskim oraz wnioskodawcy. Ostateczna decyzja Komisji podejmowana jest po rozpatrzeniu całości sprawy przez Stały Komitet ds. Łańcucha Pokarmowego i Zdrowia Zwierząt.

Zezwolenia te mogą być wydane albo w odniesieniu do GMO przewidzianym do stosowania w charakterze materiału źródłowego do produkcji żywności lub paszy (dotyczy też nasion lub innego materiału rozmnożeniowego), lub produktów stosowanych w żywności i/lub paszy, który zawiera, składa się lub jest z niego wyprodukowany, jak również środków spożywczych lub pasz produkowanych z GMO. Jeżeli jednak GMO zastosowane do produkcji żywności i/lub paszy zatwierdzono na podstawie tego rozporządzenia, to żywność i/lub pasza zawierająca, składająca się lub wyprodukowana z takiego GMO nie wymaga już zatwierdzenia, ale podlega wymaganiom określonym w zezwoleniu wydanym w odniesieniu do GMO.

Artykuł 7 ust. 5 i art. 19 ust. 5 *rozporządzenia (WE) nr 1829/2003* stanowi, że zezwolenia wydane zgodnie z określoną w nim procedurą, obowiązują w całej Wspólnocie, w okresie 10 lat.

---

³⁰ Dz. U. Nr 107, poz. 944.

Prowadzenie rejestrów GMO

Rozporządzenie 1829/2003 jest podstawą prawną do prowadzenia Wspólnotowego Rejestru genetycznie zmodyfikowanej żywności i pasz. Rejestr administrowany jest przez Komisję Europejską i ma formę elektroniczną. Dostępny jest na stronie http://ec.europa.eu/food/dyna/gm_register/index_en.cfm.

W Polsce, Minister Środowiska zobowiązany jest do prowadzenia publicznie dostępnych rejestrów: zamkniętego użycia GMO, zamierzonego uwolnienia GMO do środowiska, produktów GMO oraz wywozu za granicę i tranzytu przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej produktów GMO, których zakres określają art. 34, 40, 50, 56 *ugmo*.

Artykuł 31 *dyrektywy 2001/18/WE* zobowiązuje do prowadzenia rejestrów GMO zarówno Komisję Europejską jak i państwa członkowskie. Państwa członkowskie ustanowić powinny m.in. publiczne rejestry, w których odnotowywane będzie miejsce uwolnienia GMO zgodnie z częścią B *dyrektywy* oraz rejestry miejsc uprawy GMO zgodnie z częścią C *dyrektywy*, co będzie pozwalało na monitorowanie wpływu GMO na środowisko.

Identyfikacja produktów GMO

Wprowadzane do obrotu środki spożywcze i pasze GMO, wyprodukowane z GMO czy zawierające GMO, podlegają szczególnym wymaganiom etykietowania (art. 21 *dyrektywy 2001/18/WE*, art. 13 i art. 25 *rozporządzenia 1829/2003*). *Rozporządzenie (WE) 1830/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z 22 września 2003 r. dotyczące możliwości śledzenia i etykietowania organizmów zmodyfikowanych genetycznie oraz możliwości śledzenia żywności i produktów paszowych wyprodukowanych z organizmów zmodyfikowanych genetycznie i zmieniającego dyrektywę 2001/18WE*³¹, określa wymagania dotyczące możliwości śledzenia żywności i paszy wyprodukowanych z GMO. Zgodnie z nim informacja o produkcie GMO powinna być przekazywana, na piśmie, na wszystkich etapach wprowadzania do obrotu. Wszystkie podmioty wprowadzające GMO do obrotu, powinny przechowywać dokumentację przez okres 5 lat. Produktom GMO powinny być przypisane niepowtarzalne identyfikatory (*rozporządzenie Komisji WE 65/2004 z dnia 14 stycznia 2004 r. ustanawiające system ustanawiania oraz przypisywania niepowtarzalnych identyfikatorów organizmom zmodyfikowanym genetycznie*³²).

Wyjątki, w których żywność lub pasze GM nie podlegają wymogowi znakowania to:

- jeśli próg zawartości GMO nie przekracza 0,9% dla każdego składnika liczonego indywidualnie, oraz jeśli producent tej żywności jest w stanie udowodnić, że

---

³¹ Dz. U. UE. L. 268 z 18.10.2003, s.24.

³² Dz. U. UE. L 010 z 16.01.2004, s. 5.

obecność materiału genetycznie zmodyfikowanego jest przypadkowa lub technicznie nieunikniona; wyjątek ten dotyczy żywności i paszy GM dopuszczonej do obrotu w UE,

- jeśli próg zawartości GMO nie przekracza 0,5% dla każdego składnika liczonego indywidualnie, jeśli ten materiał genetyczny posiada przychylną opinię komitetów naukowych Wspólnoty lub EFSA, wydaną przed wejściem w życie *rozporządzenia 1829/2003*, jeśli metoda detekcji tych GMO jest dostępna publicznie; wyjątek obowiązywał do 18 kwietnia 2007 r.

Obowiązek oznakowania produktów GMO zawiera art. 47 *ugmo*. Art. 65 *ugmo* wprowadza zaś sankcje karne w postaci grzywny za brak oznakowania produktów GMO zgodnie z ustawą.

Badania i kontrola produktów GMO

W celu przeprowadzania badań, wykrywania, identyfikacji GMO, wydawania opinii, powołane zostało wspólnotowe laboratorium referencyjne, które wspomagane jest przez krajowe laboratoria. *Rozporządzeniem Komisji (WE) Nr 1981/2006* wyznaczono w Polsce 5 krajowych laboratoriów referencyjnych dla GMO. Według *ugmo* (art. 15 ust. 2) zezwolenie na prowadzenie laboratorium referencyjnego wydaje Minister Środowiska, na wniosek zainteresowanego podmiotu.

Na każdym z Państw Członkowskich spoczywa obowiązek monitorowania i kontrolowania uwolnionych i wprowadzanych do obrotu GMO. Zgodnie z art. 4 *dyrektywy 2001/18/WE*:

1. Państwa Członkowskie, zgodnie z zasadą ostrożności, zapewniają podjęcie wszelkich właściwych działań w celu uniknięcia niekorzystnego wpływu na zdrowie ludzkie i środowisko naturalne, które mogłyby być wynikiem zamierzonego uwolnienia lub wprowadzenia do obrotu GMO. GMO mogą być w sposób zamierzony uwalniane lub wprowadzane do obrotu tylko w zgodności odpowiednio z częścią B lub C niniejszej dyrektywy.

2. Każda osoba, przed złożeniem zgłoszenia zgodnie z częścią B lub C, przeprowadzi ocenę ryzyka dla środowiska naturalnego. Informacje, które mogą być konieczne do przeprowadzenia oceny ryzyka dla środowiska naturalnego, ustanowione są w załączniku III. Państwa Członkowskie i Komisja zapewnią, aby podczas przeprowadzania oceny zagrożeń dla środowiska naturalnego szczególną uwagę zwrócono na GMO zawierające geny kodujące odporność na antybiotyki stosowane do leczenia ludzi i zwierząt, w celu ich identyfikacji i wycofania GMO wykazujących cechy oporności na antybiotyki, które mogłyby mieć niekorzystny wpływ na zdrowie ludzkie i środowisko naturalne. Wycofanie powinno nastąpić do dnia 31 grudnia 2004 r. w przypadku GMO wprowadzonych do obrotu zgodnie z częścią C i do dnia 31 grudnia 2008 r. w przypadku GMO zatwierdzonych zgodnie z częścią B.

3. Państwa Członkowskie, a gdzie stosowne Komisja, zapewnią odpowiednią ocenę poszczególnych potencjalnych skutków niepożądanych, które mogłyby mieć niekorzystny wpływ na zdrowie ludzkie i środowisko naturalne, a które mogłyby bezpośrednio lub pośrednio wynikać z przeniesienia genów z GMO na inne organizmy. Ocenę tę przeprowadza się zgodnie z załącznikiem II z uwzględnieniem wpływu na środowisko naturalne wynikającego z charakteru uwalnianego organizmu i rodzaju środowiska.

4. Państwa Członkowskie wyznaczą właściwy organ lub władze odpowiedzialne za stosowanie wymagań niniejszej dyrektywy. Właściwy organ zbada zgłoszenia zgodne z częścią B i C pod względem ich zgodności z wymogami niniejszej dyrektywy oraz stwierdzi, czy ocena przewidziana w ust. 2, została przeprowadzona właściwie.

5. Państwa Członkowskie zapewnią zorganizowanie przez właściwy organ inspekcji i innych właściwych działań kontrolnych, mających na celu uzyskanie zgodności z niniejszą dyrektywą. W przypadku uwolnienia GMO lub ich wprowadzenia do obrotu w charakterze lub w składzie produktów, na które nie uzyskano zezwolenia, zainteresowane Państwa Członkowskie zapewnią podjęcie odpowiednich działań mających na celu przerwanie uwalniania lub wprowadzania do obrotu, rozpoczęcie w razie potrzeby działań zaradczych oraz poinformowanie opinii publicznej, Komisji i innych Państw Członkowskich.

Organy właściwe do spraw GMO w Polsce

W myśl art. 9 *ugmo* organem administracji rządowej właściwym do spraw GMO jest Minister Środowiska. Do zakresu jego działań (art. 10) należy w szczególności:

- 1) wydawanie zgody na:
  - a) zamierzone uwolnienie GMO do środowiska,
  - b) zamknięte użycie GMO;
- 2) wydawanie zezwoleń na:
  - a) wprowadzenie do obrotu produktów GMO,
  - b) wywóz lub tranzyt produktów GMO;
- 3) koordynacja kontroli i monitorowania działalności regulowanej ustawą;
- 4) koordynacja gromadzenia i wymiany informacji dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa ludzi i środowiska w zakresie GMO.

Zgodnie z *ustawą z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej*:

- art. 22 ust.1 – dział rolnictwo, kierowany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi³³ obejmuje m.in. sprawy: produkcji roślinnej i ochrony roślin uprawnych, nasiennictwa, z wyłączeniem leśnego materiału rozmnożeniowego, nadzoru nad

---

³³ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. Nr 216, poz. 1599).

zdrowotną jakością pasz oraz sprawy organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego i pasz genetycznie zmodyfikowanych w zakresie niektórych zadań lub czynności określonych właściwymi przepisami³⁴;

- art. 28 ust.1 pkt 10 – dział środowisko, kierowany przez Ministra Środowiska³⁵ obejmuje sprawy organizmów genetycznie zmodyfikowanych, z wyjątkiem spraw związanych z wydawaniem zezwoleń na wprowadzenie do obrotu żywności i środków farmaceutycznych oraz spraw organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego i pasz genetycznie zmodyfikowanych w zakresie niektórych zadań lub czynności określonych właściwymi przepisami;
- art. 33 ust.1 pkt 6 – dział zdrowie, którym kieruje Minister Zdrowia³⁶ obejmuje m.in. sprawy organizmów genetycznie zmodyfikowanych w zakresie wydawania decyzji zezwalających na wprowadzanie do obrotu nowej żywności oraz w zakresie wydawania zezwoleń na wprowadzanie do obrotu produktów leczniczych.

Ustawa z dnia 22 lipca 2006 r. *o paszach*, określa właściwość organów w zakresie dotyczącym zezwoleń, oznakowania i nadzoru nad organizmami genetycznie zmodyfikowanymi przeznaczonymi do użytku paszowego oraz paszami genetycznie zmodyfikowanymi, określonymi w przepisach rozporządzeń organów UE. I tak, zgodnie z art. 8. ust. 1 *ustawy o paszach*, minister właściwy do spraw rolnictwa, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, w sprawach dotyczących organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego i pasz genetycznie zmodyfikowanych ma kompetencje oraz wykonuje zadania i obowiązki właściwego organu krajowego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, właściwego organu krajowego, właściwego organu w państwie członkowskim Unii Europejskiej, określonych w *rozporządzeniu nr 1829/2003* i *rozporządzeniu nr 1830/2003*. W myśl art. 9 *ustawy o paszach*, Główny Lekarz Weterynarii w sprawach transgranicznego przemieszczania organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego lub pasz genetycznie zmodyfikowanych ma kompetencje oraz wykonuje zadania i obowiązki określone dla państwa członkowskiego Unii Europejskiej w przepisach *rozporządzenia nr 1946/2003*.

Zgodnie z art. 93 ust. 1 *ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*, Główny Inspektor Sanitarny jest organem właściwym do wykonywania czynności dotyczących żywności genetycznie zmodyfikowanej oraz organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do wykorzystania jako żywność w zakresie

---

³⁴ Przepis wprowadzony art. 54 ust. 2 ustawy z dnia 22 lipca 2006 r. o paszach, z dniem 26 sierpnia 2006 r. (Dz. U. Nr 144, poz. 1045).

³⁵ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska (Dz. U. Nr 216, poz. 1606).

³⁶ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Zdrowia (Dz. U. Nr 216, poz. 1607).

określonym w *rozporządzeniu nr 1829/2003*, *rozporządzeniu nr 1830/2003*, *rozporządzeniu nr 1946/2003*.

Zgodnie z art. 11 ust. 1 *ugmo* Minister Środowiska sprawuje nadzór i kontrolę przestrzegania przepisów ustawy. W myśl art. 11 ust. 4 i 5 *ugmo* - kontrolę przestrzegania przepisów ustawy sprawują ponadto, w zakresie objętym swoją właściwością:

- 1) Państwowa Inspekcja Sanitarna,
- 2) Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa,
- 3) Inspekcja Ochrony Środowiska,
- 4) Inspekcja Weterynaryjna,
- 5) Inspekcja Handlowa,
- 6) Państwowa Inspekcja Pracy,
- 7) organy administracji celnej w zakresie kontroli legalnego obrotu GMO,
- 8) Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych,

które przeprowadzają kontrole z urzędu lub na wniosek ministra właściwego do spraw środowiska.

Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 5 lit. c *ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej*³⁷ (w brzmieniu nadanym od dnia 26 sierpnia 2006 r.), Inspekcja Weterynaryjna sprawuje nadzór nad wytwarzaniem, obrotem i stosowaniem pasz, dodatków stosowanych w żywieniu zwierząt, organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego i pasz genetycznie zmodyfikowanych oraz nad transgranicznym przemieszczaniem organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego.

*Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 marca 2005 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu wykonywania kontroli przez pracowników Inspekcji Weterynaryjnej*³⁸ określa procedury kontrolne stosowane przez IW.

W sprawach urzędowej kontroli żywności genetycznie zmodyfikowanej właściwą jest, zgodnie z *ustawą z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia* - Państwowa Inspekcja Sanitarna. Zgodnie z art. 73 ust. 4 ww. ustawy urzędowa kontrola żywności obejmuje żywność genetycznie zmodyfikowaną oraz organizmy genetycznie zmodyfikowane przeznaczone do wykorzystania jako żywność w zakresie uregulowanym w *rozporządzeniach nr 1829/2003*, *1830/2003* i *1946/2003*. *Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej*³⁹ daje Inspekcji uprawnienia do nadzoru nad jakością zdrowotną żywności.

---

³⁷ Dz. U. z 2007 r. Nr 121, poz. 842.

³⁸ Dz. U. Nr 61, poz. 547.

³⁹ Dz. U. z 2006 r. Nr 122, poz. 851 ze zm.

W myśl art. 17 ust. 1 *ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych*⁴⁰, do zadań IJHARS należy m.in. nadzór nad jakością handlową artykułów rolno-spożywczych, a w szczególności:

- kontrola jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych w produkcji i obrocie, w tym wywożonych za granicę,
- kontrola jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych sprowadzanych z zagranicy, w tym kontrola graniczna tych artykułów,
- dokonywanie oceny i wydawanie świadectw w zakresie jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych,
- powiadamianie podpunktu krajowego punktu kontaktowego w ramach sieci systemu wczesnego ostrzegania o niebezpiecznej żywności i paszach (systemu RASFF) o podjętych decyzjach dotyczących niebezpiecznych artykułów rolno-spożywczych,
- kontrola artykułów rolno-spożywczych posiadających zarejestrowane, na podstawie odrębnych przepisów, chronione nazwy pochodzenia, chronione oznaczenia geograficzne albo nazwy specyficznego charakteru oraz współpraca z jednostkami sprawującymi taką kontrolę w innych państwach.

Artykuł 17 ust. 3 stanowi, że nadzór nad jakością handlową artykułów rolno-spożywczych w obrocie detalicznym sprawuje Inspekcja Handlowa.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 *ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej*⁴¹, do zadań Inspekcji należy m.in.: kontrola produktów wprowadzonych do obrotu w zakresie zgodności z zasadniczymi wymaganiami określonymi w przepisach odrębnych z wyłączeniem produktów podlegających nadzorowi innych właściwych organów oraz kontrola produktów znajdujących się w obrocie handlowym lub przeznaczonych do wprowadzenia do takiego obrotu, w tym w zakresie oznakowania i zafałszowań, z wyjątkiem kontroli jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych u producentów oraz kontroli jakości zdrowotnej środków spożywczych określonych w przepisach odrębnych.

*Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska*⁴², w art. 2 ust. 1. wśród zadań Inspekcji wymienia m.in.: kontrolę przestrzegania przepisów o ochronie środowiska i racjonalnym użytkowaniu zasobów przyrody, kontrolę przestrzegania przepisów i uzyskanych na ich podstawie zezwoleń, z wyłączeniem kontroli laboratoryjnej, w zakresie postępowania z organizmami genetycznie zmodyfikowanymi.

*Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy*⁴³ wśród zadań inspekcji w art. 10 wymienia m.in. kontrolę przestrzegania wymagań bezpieczeństwa i higieny pracy, określonych w *ugmo*.

---

⁴⁰ Dz. U. z 2005 r. Nr 187, poz. 1577 ze zm.

⁴¹ Dz. U. z 2001 r. Nr 4, poz. 25 ze zm.

⁴² Dz. U. z 2007 r. Nr 44, poz. 287 ze zm.

⁴³ Dz. U. Nr 89, poz. 589.

Zgodnie z art. 78 ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin⁴⁴, Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa realizuje zadania związane z nadzorem nad zdrowiem roślin, zapobieganiem zagrożeniom związanym z obrotem i stosowaniem środków ochrony roślin oraz nadzorem nad wytwarzaniem, oceną i obrotem materiałem siewnym, określone w ustawie oraz w przepisach o nasiennictwie i przepisach innych ustaw. W myśl art. 81 do zakresu działania Inspekcji w ramach nadzoru nad wytwarzaniem, oceną i obrotem materiałem siewnym, o którym mowa w przepisach o nasiennictwie, należą w szczególności następujące urzędowe działania:

- ocena polowa, laboratoryjna i cech zewnętrznych materiału siewnego,
- kontrola tożsamości materiału siewnego,
- kontrola przestrzegania zasad i obowiązujących wymagań w zakresie wytwarzania, oceny, przechowywania i obrotu materiałem siewnym, w tym modyfikowanym genetycznie,
- wydawanie akredytacji w zakresie pobierania próbek i oceny materiału siewnego oraz kontrola warunków ich przestrzegania,
- wydawanie urzędowych etykiet i plomb oraz nadzór nad jednostkami upoważnionymi do wypełniania etykiet,
- kontrola materiału siewnego wwożonego z państw trzecich oraz ustalanie stopni kwalifikacji tego materiału,
- dokonywanie oceny materiału siewnego w przypadku złożenia odwołania od oceny wykonanej przez akredytowane podmioty.

*Ustawa z dnia 24 lipca 1999 r. o Służbie Celnej*⁴⁵, wśród wymienionych w art. 1 ust. 2 zadań Służby Celnej, nie odnosi się do kontroli dotyczących GMO.

---

⁴⁴ Dz. U. z 2008 r. Nr 133, poz. 849.

⁴⁵ Dz. U. z 2004 r. Nr 156, poz. 1641 ze zm.

5.3. Wykaz aktów prawnych dot. kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 233).
2. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2002 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu przeprowadzania oceny zagrożeń dla zdrowia ludzi i środowiska w związku z podjęciem działań polegających na zamkniętym użyciu GMO, zamierzonym uwolnieniu GMO do środowiska, w tym wprowadzeniu do obrotu produktów GMO, oraz wymagań, jakie powinna spełniać dokumentacja zawierająca ustalenia takiej oceny (Dz. U. Nr 107, poz. 944).
3. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lutego 2002 r. w sprawie szczegółowego sposobu funkcjonowania Komisji do spraw organizmów genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. Nr 19, poz. 196).
4. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Dz. U. z 2004 r. Nr 204, poz. 2087).
5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie listy organizmów patogennych oraz ich klasyfikacji, a także środków niezbędnych dla poszczególnych stopni hermetyczności (Dz. U. Nr 212, poz. 1798).
6. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie określenia wzorów wniosków dotyczących zgód i zezwoleń na działania w zakresie organizmów genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. Nr 87, poz. 797).
7. Ustawa z dnia 26 czerwca 2003 r. o nasiennictwie (Dz. U. z 2007 r. Nr 41, poz. 271).
8. Ustawa z dnia 22 lipca 2006 r. o paszach (Dz. U. Nr 144, poz. 1045).
9. Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. Nr 171, poz. 1225).
10. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2007 r. Nr 121, poz. 842).
11. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 marca 2005 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu wykonywania kontroli przez pracowników Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. Nr 61, poz. 547).
12. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437).
13. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczególnego zakresu działań Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. Nr 216, poz. 1599).
14. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczególnego zakresu działań Ministra Środowiska (Dz. U. Nr 216, poz. 1606).
15. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczególnego zakresu działań Ministra Zdrowia (Dz. U. Nr 216, poz. 1607).
16. Dyrektywa 2001/18/WE z 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie i uchylenia dyrektywy 90/220/EWG (Dz. U. UE. L. 106 z 17.04.2001, s.1).

17. Dyrektywa 2002/53/WE z 13 czerwca 2002 r. w sprawie Wspólnego katalogu odmian roślin rolniczych (Dz. U. UE. L. 193 z 20.07.2002, s. 1).
18. Rozporządzenie (WE) nr 1829/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z 22 września 2003 r. w sprawie genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy (Dz. U. UE. L. 268 z 18.10.2003, s. 1).
19. Rozporządzenie (WE) nr 1830/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z 22 września 2003 r. dotyczące możliwości śledzenia i etykietowania organizmów zmodyfikowanych genetycznie oraz możliwości śledzenia żywności i produktów paszowych wyprodukowanych z organizmów zmodyfikowanych genetycznie i zmieniającego dyrektywę 2001/18WE (Dz. U. UE. L. 268 z 18.10.2003, s. 24).
20. Rozporządzenie (WE) nr 1946/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie transgenicznego przemieszczania organizmów genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. UE. L. 287 z 05.11.2003, s.1).
21. Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1981/2006 z dnia 22 grudnia 2006 r. ustalające szczegółowe zasady wykonywania przepisów art. 32 rozporządzenia (WE) nr 1829/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wspólnotowego laboratorium referencyjnego dla organizmów zmodyfikowanych genetycznie (Dz. U. UE. L. 368 z 23.12.2006, s. 99).
22. Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 65/2004 z dnia 14 stycznia 2004 r. ustanawiające system ustanawiania oraz przypisywania niepowtarzalnych identyfikatorów organizmom zmodyfikowanym genetycznie (Dz. U. UE. L. 010 z 16.01.2004, s. 5).
23. Rozporządzenie (WE) Nr 882/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzonych w celu zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt (Dz. U. L 165 z 30.04.2004 s.1).
24. Decyzja Komisji z dnia 23 lutego 2004 r. ustanawiająca szczegółowe regulacje dotyczące funkcjonowania rejestrów przeznaczonych do wprowadzania informacji w sprawie genetycznych modyfikacji GMO, przewidzianych w dyrektywie 2001/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz. U. UE. L. 065 z 03.03.2004, s. 20).
25. Decyzja Komisji Europejskiej Nr 98/294/WE z dnia 22 kwietnia 1998 r. dotycząca wprowadzenia do obrotu zmodyfikowanej genetycznie kukurydzy (*Zea mays* L. linia MON 810), w zastosowaniu dyrektywy Rady 90/220/EWG (Dz. U. UE. L 131 z 05.05.1998, s. 32).
26. Decyzja Rady z dnia 3 października 2002 r. ustanawiająca zgodnie z dyrektywą 2001/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady formularz streszczenia zgłoszenia odnoszącego się do wprowadzania do obrotu organizmów zmodyfikowanych genetycznie w charakterze lub w składzie produktów (Dz. U. UE. L. 280 z 18.10.2002, s. 37).
27. Decyzja Rady z dnia 3 października 2002 r. ustanawiająca, zgodnie z dyrektywą 2001/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, formularz syntezy zgłoszenia dotyczącego zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów genetycznie zmodyfikowanych do celów innych niż ich wprowadzanie do obrotu (Dz. U. UE. L. 280 z 18.10.2002, s. 62).

28. Decyzja Komisji z dnia 29 września 2003 r. ustanawiająca zgodnie z dyrektywą 2001/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady formularz w odniesieniu do przedstawiania wyników zamierzonego uwalniania do środowiska zmodyfikowanych genetycznie roślin wyższych do celów innych niż wprowadzanie do obrotu (Dz. U. UE. L. 254 z 08.10.2003, s. 21).
29. Zalecenie nr 2003/556/WE w sprawie wskazówek dotyczących opracowania krajowych strategii i najlepszych praktyk zapewniających koegzystencję upraw zmodyfikowanych genetycznie z uprawami tradycyjnymi i ekologicznymi (Dz. U. UE. L. 189 z 29.07.2003, s. 36).
30. Konwencja o różnorodności biologicznej sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532).
31. Protokół Kartageński o bezpieczeństwie biologicznym do Konwencji o różnorodności biologicznej sporządzony w Montrealu dnia 29 stycznia 2000 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 216, poz. 2201).

5.4. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność

W kontrolowanym okresie funkcję Ministra Środowiska pełnili:

- Jerzy Swatoń - w okresie od 11 czerwca 2004 r. do 25 kwietnia 2005 r.,
- Marek Belka Prezes Rady Ministrów - w okresie od 26 kwietnia 2005 r. do 24 maja 2005 r., który objął zastępstwo Ministra Środowiska,
- Tomasz Podgajniak - od 24 maja 2005 r. do 19 października 2005 r. oraz od 19 października 2005 r. do 31 października 2005 r., któremu Prezydent RP powierzył pełnienie obowiązków Ministra Środowiska, do czasu powołania nowej Rady Ministrów,
- Jan Szyszko - w okresie od 31 października 2005 r. do 7 września 2007 r. i od 11 września 2007 r. do 16 listopada 2007 r.,
- Jarosław Kaczyński Prezes Rady Ministrów, który w okresie od 7 września 2007 r. do 11 września 2007 r. objął zastępstwo Ministra Środowiska,
- Maciej Nowicki - od 16 listopada 2007 r. do chwili obecnej.

Stanowisko Głównego Lekarza Weterynarii sprawowali:

- Krzysztof Jażdżewski - od 18 listopada 2004 r. do 16 października 2006 r.,
- Ewa Lech - od 16 października 2006 r. do 7 listopada 2008 r.

5.5. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego
7. Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego
8. Minister Środowiska
9. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
10. Minister Zdrowia
11. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji
12. Minister Finansów
13. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
14. Minister Spraw Zagranicznych
15. Rzecznik Praw Obywatelskich
16. Sejmowa Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
17. Sejmowa Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa
18. Sejmowa Komisja Rolnictwa i Rozwoju Wsi
19. Sejmowa Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej
20. Senacka Komisja Rolnictwa i Ochrony Środowiska
21. Główny Inspektor Pracy
22. Główny Inspektor Sanitarny
23. Główny Inspektor Ochrony Roślin i Nasiennictwa
24. Główny Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
25. Główny Inspektor Ochrony Środowiska
26. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
27. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego